

Täysistunto

Keskiviikko 4.9.2024 klo 14.00—16.12

Täysistunto alkoi klo 14.00. Täysistunto päättyi klo 16.12.

Puhetta johtivat ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko (14.00—15.56) ja toinen varapuhemies Tarja Filatov (15.56—16.12).

1. Nimihuuto

Nimihuutoraportti Liite 1A

Toimitettiin nimihuuto.

2. Ilmoituksia

2.1. U-asiat

Puhemies on lähettänyt valiokuntiin Euroopan unionin asiat U 34, 35/2024 vp.

2.2. Vaalien toimittaminen

Tiistaina 3.9.2024 pidetyssä täysistunnossa ilmoitettiin, että tänään pidettävässä täysistunnossa toimitetaan täydennysvaali, jossa Maria Guzeninan tilalle valitaan jäsenet suureen valiokuntaan, perustuslakivaliokuntaan ja Yleisradio Oy:n hallintoneuvostoon. Koska määräaikaan mennessä ei ole toimitettu täydennysvaalia koskevaa ehdokaslistaa, vaalille ilmoitetaan uusi ajankohta. Täydennysvaali toimitetaan torstaina 5.9.2024 kello 16 pidettävässä täysistunnossa. Ehdokaslista vaalia varten on jätettävä keskuskansliaan viimeistään 5.9.2024 kello 13.

Tiistaina 3.9.2024 pidetyssä täysistunnossa ilmoitettiin myös, että tänään pidettävässä täysistunnossa toimitetaan täydennysvaali, jossa Aura Sallan tilalle valitaan jäsen tiedusteluvalvontavaliookuntaan. Koska määräaikaan mennessä ei ole toimitettu täydennysvaalia koskevaa ehdokaslistaa, vaalille ilmoitetaan myöhemmin uusi ajankohta.

3. Suuren valiokunnan täydennysvaali

Vaali VAA 34/2024 vp

Pöytäkirja PTK 79/2024 vp

Vaaleja

Eduskunta valitsi suuren valiokunnan jäseniksi edustajat Terhi Koulumiehen, Sofia Virran ja Mai Kivelän sekä varajäseniksi edustajat Martin Paasin, Aleks Jäntin, Pia Lohikosken ja Mika Riipin.

4. Perustuslakivaliokunnan täydennysvaali

Vaali VAA 35/2024 vp

Vaaleja

Eduskunta valitsi perustuslakivaliokunnan jäseneksi edustaja Johannes Yrttiahon ja varajäseneksi edustaja Maaret Castrénin.

5. Ulkoasiainvaliokunnan täydennysvaali

Vaali VAA 46/2024 vp

Vaaleja

Eduskunta valitsi ulkoasiainvaliokunnan jäseniksi edustajat Jenna Simulan ja Veronika Honkasalon sekä varajäseneksi edustaja Minna Reijosen.

6. Hallintovaliokunnan täydennysvaali

Vaali VAA 32/2024 vp

Vaaleja

Eduskunta valitsi hallintovaliokunnan jäseniksi edustajat Christoffer Ingon, Alviina Alametsän ja Anna Kontulan sekä varajäseneksi edustaja Maaret Castrénin.

7. Lakivaliokunnan täydennysvaali

Vaali VAA 36/2024 vp

Vaaleja

Eduskunta valitsi lakivaliokunnan jäseniksi edustajat Alviina Alametsän, Jessi Jokelaisen ja Mika Riipin.

8. Liikenne- ja viestintävaliokunnan täydennysvaali

Vaali VAA 37/2024 vp

Vaaleja

Eduskunta valitsi liikenne- ja viestintävaliokunnan jäseneksi edustaja Martin Paasin.

Pöytäkirja PTK 79/2024 vp

9. Puolustusvaliokunnan täydennysvaali

Vaali VAA 29/2024 vp

Vaaleja

Eduskunta valitsi puolustusvaliokunnan jäseniksi edustajat Otto Anderssonin, Pauli Kiurun ja Timo Furuholmin.

10. Sivistysvaliokunnan täydennysvaali

Vaali VAA 47/2024 vp

Vaaleja

Eduskunta valitsi sivistysvaliokunnan jäseneksi edustaja Pia Lohikosken.

11. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan täydennysvaali

Vaali VAA 38/2024 vp

Vaaleja

Eduskunta valitsi sosiaali- ja terveysvaliokunnan jäseniksi edustajat Maaret Castrénin ja Aino-Kaisa Pekosen.

12. Talousvaliokunnan täydennysvaali

Vaali VAA 30/2024 vp

Vaaleja

Eduskunta valitsi talousvaliokunnan jäseniksi edustajat Mikko Ollikaisen ja Johannes Yrttiahon.

13. Tiedusteluvalvontavaliokunnan täydennysvaali

Vaali VAA 31/2024 vp

Vaaleja

Eduskunta valitsi tiedusteluvalvontavaliokunnan jäseneksi edustaja Mats Löfströmin.

14. Tulevaisuusvaliokunnan täydennysvaali

Vaali VAA 39/2024 vp

Vaaleja

Eduskunta valitsi tulevaisuusvaliokunnan jäseniksi edustajat Mikko Ollikaisen, Terhi Koulumiehen, Martin Paasin ja Anna Kontulan sekä varajäseniksi edustajat Pauli Kiurun ja Merja Rasinkankaan.

Pöytäkirja PTK 79/2024 vp

15. Ympäristövaliokunnan täydennysvaali

Vaali VAA 33/2024 vp

Vaaleja

Eduskunta valitsi ympäristövaliokunnan jäseniksi edustajat Christoffer Ingon ja Merja Rasin kankaan sekä varajäseneksi edustaja Mikko Polvisen.

16. Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan täydennysvaali

Vaali VAA 40/2024 vp

Vaaleja

Eduskunta valitsi Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan jäseniksi edustajat Maaret Castrénin ja Martin Paasin sekä varajäseniksi edustajat Karoliina Partasen ja Fatim Diarran.

17. Suomen itsenäisyyden juhlarahaston hallintoneuvoston täydennysvaali

Vaali VAA 41/2024 vp

Vaaleja

Eduskunta valitsi Suomen itsenäisyyden juhlarahaston hallintoneuvoston jäseniksi edustajat Otto Anderssonin, Sari Sarkomaan ja Antti Kaikkosen.

18. Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiön valtuuskunnan täydennysvaali

Vaali VAA 42/2024 vp

Vaaleja

Eduskunta valitsi Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiön valtuuskunnan jäseneksi edustaja Maaret Castrénin.

19. Valtakunnanoikeuden täydennysvaali

Vaali VAA 43/2024 vp

Vaaleja

Eduskunta valitsi valtakunnanoikeuden jäseneksi edustaja Karoliina Partasen ja varajäseneksi edustaja Teemu Kinnarin.

Pöytäkirja PTK 79/2024 vp

20. Ulkopoliittisen instituutin neuvottelukunnan täydennysvaali

Vaali VAA 44/2024 vp

Vaaleja

Eduskunta valitsi Ulkopoliittisen instituutin neuvottelukunnan jäseneksi edustaja Aleksi Jäntin.

21. Yleisradio Oy:n hallintoneuvoston täydennysvaali

Vaali VAA 45/2024 vp

Vaaleja

Eduskunta valitsi Yleisradio Oy:n hallintoneuvoston jäseniksi edustajat Jenni Pitkon ja Anna Kontulan.

22. Eduskunnan pankkivaltuutettujen täydennysvaali

Vaali VAA 48/2024 vp

Vaaleja

Eduskunta valitsi eduskunnan pankkivaltuutetuksi edustaja Annika Saarikon.

23. Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön parlamentaarisen yleiskokouksen Suomen valtuuskunnan täydennysvaali

Vaali VAA 49/2024 vp

Vaaleja

Eduskunta valitsi Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön parlamentaarisen yleiskokouksen Suomen valtuuskunnan jäseneksi edustaja Mika Lintilän.

24. Valtioneuvoston oikeuskanslerin kertomus vuodelta 2023

Kertomus K 11/2024 vp

Lähetekeskustelu

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 24. asia. Asia lähetetään perustuslakivaliokuntaan, jolle muut erikoisvaliokunnat voivat antaa lausunnon viimeistään 11.12.2024.

Keskusteluun varataan tässä vaiheessa enintään 45 minuuttia. Jos puhujalistaa ei tässä ajassa ehditä käydä loppuun, asian käsittely keskeytetään ja sitä jatketaan muiden asiakoh- tien jälkeen. — Nyt keskustelua, ja meille ensiksi käyttää puheenvuoron valtioneuvoston oikeuskansleri Tuomas Pöysti. Olkaa hyvä.

Pöytäkirja PTK 79/2024 vp

Keskustelu

14.05 Valtioneuvoston oikeuskansleri Tuomas Pöysti (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Arvoisat kansanedustajat! Oikeuskanslerin kertomus on uudistettu rakenteeltaan ja sisällöltään valtiopäiväasiakirjoille ominaista arvokkuutta kunnioittaen. Tarkoituksena on tiiviimpi, havainnollisempi ja eduskunnan tarpeita lainsäätäjänä ja hallinnon valvojana palveleva ja samalla kokonaiskuvaa piirtävä esittämistapa. Useimmissa kertomukseen valituista yksittäisistä ratkaisuista on todettu joko lainsäädännön tai yleisempi hallinnon toimintatapojen kehittämistarve.

Tasavallan presidentti kysyi tässä salissa valtiopäivien avajaispuheessaan 7. helmikuuta, mikä on kaikissa oloissa varjeltava laillisen järjestyksen ydin. Tätä varjelua on oikeuskanslerin laillisuusvalvonnassa jouduttu harjoittamaan ja pohtimaan. Oikeuskanslerin laillisuusvalvonnassa ja laillisuusvalvonnalla ylläpidetään puheenvuorossani kuvatulla menettelytavalla oikeusvaltiota samalla, kun demokraattinen oikeusvaltio suojaa lain puitteisissa kansallisen turvallisuutensa. Riippumattomilla ylimmillä laillisuusvalvojilla on tuomioistuinten rinnalla ja niitä täydentävä rooli oikeuksien ja oikeusvaltion turvaajana Suomessa. Perustuslaki ja kansainväliset ihmisoikeusvelvoitteet ovat normistoa, joka turvataan kaikissa oloissa ja nimenomaan myös konkreettisissa tilanteissa. Ihmisarvon loukkaamattomuus on tätä varjeltavaa ydintä.

Apulaisoikeuskansleri Mikko Puumalainen käsittelee oikeudenkäytön ja oikeudenhoidon sekä hallinnon viranomaistoiminnan valvonnan näkökulmasta, kuinka ylimpien laillisuusvalvojien tehtäväjakouudistus luo tilaa rakenteelliselle laillisuusvalvonnalle. Oikeuksien toteutumisen edellytyksiin kiinnittyvä valvontaote edellyttää puheenvuorossa selostettavia muutoksia laillisuusvalvonnan käytännön toteuttamiseen. Laadullisesti merkityksellistä tietoa tulee hankkia yhä enemmän oma-aloitteisesti ja hyödyntämällä esimerkiksi ennakkolisessä säädösvalvonnassa ja muussa valtioneuvoston toiminnan valvonnassa saatavaa tietoa ja näkökulmaa.

Kertomuksen teema-artikkeleissa apulaisoikeuskanslerin puheenvuorossaan esittämää konkretisoidaan esimerkein. Artikkelissa päätösten seurannasta selostetaan sosiaali- ja terveyspalveluihin kohdistunutta oma-aloitteista laillisuusvalvontaa. Rakenteellisen ongelman havaitsemisen jälkeen jälkiseurannalla turvataan korjaavien toimien tekeminen ja puhevuus ongelmaan. Korona-aika syvensi monin osin olemassa olleita lasten ja nuorten ongelmia. Lastensuojelu viimesijaisena palveluna paikkaa usein myös muiden toimijoiden puutteita.

Artikkelissa ”Laillisuusvalvonnan keinot apuna ihmiskaupparikosten tutkinnan kehittämässä” kerrotaan siitä, miten oikeuskanslerin laillisuusvalvonnan laajaa keinovalikoimaa ja siinä mahdollista eri viranomaisten toimien keskinäisvaikutusten havaitsemista hyödynnettiin ihmiskaupparikosten tutkinnan kehittämässä. Poliisi onkin pystynyt kehittämään ihmiskaupparikosten tunnistamista, ja Poliisihallituksen aktiivinen laillisuusvalvonta on tukenut tätä kehitystä. Silti korjaavia toimia on tarpeen jatkaa.

Artikkelissa ”Yleisten tuomioistuinten tietojärjestelmissä ja niiden käytössä jatkuvasti kehitettävää” selostetaan pitkäjänteistä työtä tuomioiden jakelussa täytäntöönpanoa varten olleiden ongelmien korjaamiseksi. Tuomiohan voidaan täytäntöönpanna vain, jos se on toimitettu tiedoksi ja täytäntöön pantavaksi. Tuomioistuinten asiankäsittelyjärjestelmiä olisi pidemmällä aikavälillä tarvetta kehittää niin, että niissä on tuomarin työtä tukevaa automaatiota ja hälytyksiä. Lisään tähän itse, että suomalaista julkisen hallinnon digitalisaatio-

Pöytäkirja PTK 79/2024 vp

ta olisi tarpeen yleisemminkin ja kattavammin viedä suuntaan, jossa on mukana työtä ja arkea helpottava näkökulma.

Arvoisa puhemies! Oikeuskanslerin yhtenä painopistetehtävänä on valvoa lainvalmistelun laatua. Syksyllä 2023 säädettyjen sosiaaliturvan säästölakien kohdalla valmistelussa havaittiin kaksi merkittävää puutetta: lakien yhteisvaikutuksia ei arvioitu tarpeeksi huolellisesti ja lait oli valmistettu kiireessä. Lausuntoaajat olivat lyhyet, mikä on ongelma osallistumisoikeuksien kannalta. Oli vaalivuosi, mikä lisäsi kiirettä, kun hallitus pääsi kunnolla töihin vasta kesällä. Onkin tarpeen keskustella ja harkita eduskuntavaalien ajankohdan aikaistamista, jotta budjettilakien valmisteluun jää jatkossa vaalivuosinakin riittävästi aikaa. Riittävä vaikutusarviointi ja sen tuottamien havaintojen huomioon ottaminen on perustuslain mukaan tarpeen niin säännöshedotuksissa kuin hallituksen esitysten säätämisyjärjestysperusteluissakin.

Käsittelimme oikeuskanslerin laillisuusvalvonnassa viime vuonna yhteensä 2 887 erillistä laillisuusvalvonta-asiaa, ja niitä tuli vireille tasan 2 900 asiaa. Näiden lisäksi valtioneuvoston yleisistunnon ja tasavallan presidentin esittelyissä tarkastettiin 1 931 asiaa, joiden laskennassa yksi hallituksen esitys on yksi kappale ja yksi numero. Laillisuusvalvonnassa edellytettiin korjauksia 19 prosenttiin ylimmän hallitusvallan päätettäväksi esitetyistä asioista laillisuuden perusteella.

Tehtäväjakoudistuksen myötä oikeuskanslerin käsiteltäväksi tulevien kanteluiden määrä on laskenut merkittävästi, mutta seuraamusratkaisujen osuus kaikista selvittämistoimia edellyttävistä kanteluratkaisuista on noussut 18 prosenttiin. Yhä useammat kantelut ja kanteluratkaisut sisältävät näin oikeuskanslerin ohjaavan tai korjaavan toimenpiteen. Muissa asiaryhmissä kuin kanteluissa työmäärät ovat nousseet, oikeusturvan kannalta tärkeässä riippumattoman asianajajakunnan ja luvan saaneisiin oikeudenkäyntiavustajiin kohdistuvassa asianajovalvonnassa merkittävästikin eli yli 200 asiaa enemmän kuin edellisenä vuonna. Niitä oli viime vuonna 984.

Uutena asiana ja tehtäväryhmänä oikeuskanslerilla on ilmoittajansuojeluasiat, joissa asiämäärät ovat ensimmäisenä toimintavuonna olleet maltilliset ja vaikutusarviointia pienemmät, mutta on kuitenkin tärkeää, että yksityisellä ja julkisella sektorilla mahdolliset väärinkäytökset selvitetään ripeästi ja objektiivisesti.

Arvoisa puhemies! Jätän tällä esittelyllä kertomukseni eduskunnan ja sen valiokuntien tutkittavaksi ja toivon saavani valiokunnilta myös palautetta siitä, miten uudistettu kertomus palvelee ja palvelisi jatkossa yhä paremmin myös eduskunnan ja sen valiokuntien tietotarpeita.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia oikeuskanslerille, ja sitten mennään puhujalistaan. — Edustaja Heinonen, olkaa hyvä.

14.12 **Timo Heinonen kok:** Arvoisa rouva puhemies! Hyvä oikeuskansleri, hyvät edustajakollegat ja muut täysistuntoa seuraavat! Eilen istunnossa kävimme keskustelua oikeus-asiameiehen kertomuksesta, ja tänään käsittelyssä on oikeuskanslerin kertomus. Itse käsitelen omassa puheenvuorossani lähinnä kertomuksen kohtaa sivulta 74 ”Perusoikeuksien ja kansainvälisen turvallisuuden yhteensovittaminen”, missä oikeuskansleri käy läpi muun muassa rajaturvallisuutta koskevaa lainsäädäntöä todeten muun muassa, että rajaturvallisuutta koskevissa päätöksissä on kyse eri perus- ja ihmisoikeuksien välisestä tasapainosta. Hän myös viittaa, että rajaturvallisuustilanne maamme itärajalalla on jännitteinen, ja jatkaa:

Pöytäkirja PTK 79/2024 vp

”Kuten koronaviruspandemiankin aikana havaittiin, voimassa oleva lainsäädäntö ei aina tarjoa riittäviä keinoja uuteen tilanteeseen vastaamiseksi.”

Viime vuoden marraskuussa 23 hallitus halusi sulkea koko maamme Venäjän vastaisen itärajan ja siirtää turvapaikanhaun pois rajanylityspaikoilta. Tällöin apulaisoikeuskansleri Mikko Puumalaisen näkemystä kuultuaan hallitus tuli kuitenkin siihen tulokseen, että täys-sulkuun ei ollut oikeudellisia perusteita. Apulaisoikeuskansleri Mikko Puumalaisen mukaan asiakirjat eivät sisältäneet riittäviä takeita siitä, että aito ja tehokas mahdollisuus hakea kansainvälistä suojelua säilyisi. Apulaisoikeuskansleri pysäytti siis itärajan rajoitustoimia kiristäneen hallituksen esityksen, koska siinä ei olisi riittävästi turvattu mahdollisuutta hakea turvapaikkaa. Kun tätä ratkaisua hieman ihmettelimme, niin saimme arvostelua, että oikeuskanslerin ratkaisuja ei ole soveliasta arvostella. Me kuulemma horjutimme oikeusvaltion instituutioita. Apulaisoikeuskanslerin mukaan hallituksen esityksessä ei siis riittävästi turvattu mahdollisuutta hakea turvapaikkaa. Lopulta hallitus päätti tässä vaiheessa jättää pohjoisimman rajanylityspaikan, Raja-Joosepin, auki liikenteelle ja turvapaikanhaulle.

No, mitä tapahtui seuraavalla viikolla? Oikeuskansleri Tuomas Pöysti totesi, että vaikka rajapäätös ei edistä turvapaikanhakua, se on perusteltu, koska toisessa vaakakupissa on vakava uhka maamme kansalliselle turvallisuudelle. 28. marraskuuta 2023 oikeuskansleri Pöysti näytti lopulta vihreää valoa hallituksen esitykselle itärajan sulkemisesta, ja samana päivänä hallitus ilmoitti, että se sulkee kahdeksi viikoksi itärajan viimeisenkin rajanylityspaikan eli Raja-Joosepin. Oikeuskansleri perusteli päätöstään sillä, että hänen arvionsa mukaan perustuslakivaliokunnan rajavartiolaista antamassaan lausunnossa tarkoitettu ”erittäin poikkeukselliset olosuhteet” -tilanne täyttyy.

Apulaisoikeuskansleri oli kiinnittänyt edellisellä viikolla huomiota muun muassa siihen, että hallitukselta puuttui esitykselle riittävät perustelut. Nyt perustelut olivat kunnossa, oikeuskanslerin mukaan riittävät ja tarpeeksi hyvät. Oikeuskansleri totesi: ”Päätöksentekijöiden ja laillisuusvalvojan käytössä on ollut hyvä tilannekuva ja tiedustelutietoa, mistä kaikki ei ole julkista. Siksi tämä ei ole maahanmuuttokysymys. Tämä on kansallisen turvallisuuden kysymys, ja sitä on sellaisena myös meillä laillisuusvalvonnassa käsitelty.”

Oikeuskanslerin mukaan päätöksenteossa on kyse kansallisen turvallisuuden ja perusoikeuksien välisestä tasapainottamisesta — kyllä. Ainoa, mitä itse tässä ihmettelin, oli se, että he, jotka kiivaasti edellisviikolla toisenlaista apulaisoikeuskanslerin päätöstä olivat puolustaneet ja painottivat oikeuskanslerin kuuntelemisen tärkeyttä, kyseenalaistivatkin nyt oikeuskanslerin tekemän päätöksen. [Miko Bergbom: Eri asia!] Se ei näköjään horjuttanutkaan oikeusvaltioiden instituutioita, kun nämä henkilöt asettuivat kyseenalaistamaan oikeuskanslerin tekemää uutta päätöstä.

Minusta laillisuusvalvojen ratkaisuja saa toki asiaperustein vapaassa yhteiskunnassa kritisoida — tulen kritisoidaan jatkossakin — mutta joku logiikka olisi hyvä tässäkin pitää. [Hannu Hoskonen: Oikein!] Samaa pohdin myös rajaturvallisuuslain käsittelyn aikana. Tuntui siltä, että laillisuusvalvojen kantaa osa piti välttämättömänä sellaisenaan tukea, kun ne olivat oman kannan mukaisia, mutta ei enää silloin, kun ne eivät olleetkaan oman kannan mukaisia.

Oikeuskansleri Pöysti totesi kesäkuussa, että rajaturvallisuuslaki on merkittävä käänne siihen, miten Suomessa on aiemmin ajateltu perustuslain koskemattomuudesta. Nyt lakia vietiin kiireellisenä läpi. Hän totesi: ”Toisaalta tilannekin on poikkeuksellinen. Suomi ei

Pöytäkirja PTK 79/2024 vp

ole aikaisemmin ollut hybridihyökkäyksen kohteena, ja vastaavanlaista uhkaa kansalliselle turvallisuudelle ei ole ollut.”

Oikeuskansleri painotti myös, että ristiriidat johtuvat osittain EU:n lainsäädännöstä, joka tarvitsisi vielä kehittämistä. Asiaan otti kantaa myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen suomalaistuomari Pauliine Koskelo, joka ei niellyt väitteitä siitä, että niin sanottu käännytyslaki eli rajaturvallisuuslaki, lain säätäminen, olisi horjuttanut suomalaista oikeusvaltiota tai vienyt Suomen ”turmion tielle”. Tällaisia lausuntoja kuulumme esimerkiksi professori Tuorilta ja muutamalta muulta, jotka näkivät, että oikeusvaltio on jopa vaarantunut ennennäkemättömällä tavalla. [Ben Zyskowitz: Vihreiden mielestä joutunut romukoppaan!] Koskelo totesi: ”Se, että oma kanta ei mene läpi, ei vielä oikeuta väitettä, että oikeusvaltio olisi menetetty.” Aikamoisia kaksoisstandardeja.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Aittakumpu.

14.18 Pekka Aittakumpu kesk: Arvoisa rouva puhemies! Oikeuskanslerin ja Oikeuskanslerinviraston työkenttä on hyvin laaja, niin kuin olemme tässä jo kuulleetkin. Kiitos oikeuskanslerille tämän kertomuksen esittelystä. Siinä todettiin, että keskeisenä osana on lainvalmistelun laillisuusvalvonta, ja siitä ajattelin muutaman ajatuksen tässä todeta.

Kertomuksessa myös todetaan, että kokonaisuudessaan Oikeuskansleriviraston työtilanne vuoden 23 lopussa oli asiamäärältään hieman parempi kuin edellisenä vuonna, koska koronavuosien työruuhkaa on saatu vähitellen purettua, hyvä näin. Viime vuonnahan nostettiin esille oikeuskanslerin vuoden 22 kertomuksen käsittelyn yhteydessä lainvalmistelun kiireellisyys ja sen vaikutus oikeuskanslerin työhön. Haluaisinkin kysyä arvoisalta oikeuskanslerilta: Mikä tällä hetkellä on Oikeuskanslerinviraston työkuorman tilanne? Miltä näyttää?

Arvoisa puhemies! Oikeuskansleri on kiinnittänyt ratkaisussaan huomiota lainvalmistelun kiireeseen ja lainvalmistelun laatuun. Sosiaaliturvaa ja sote-palveluita koskevien säästölakien luonnokselle annettiin poikkeuksellisen lyhyitä lausuntoaikoja syksyllä 23. Oikeuskansleri tässä kertomuksessaankin tuo esille, että perustuslaissa säädetty osallistumisoikeus on turvattava lainvalmistelussa, ja näiltä osin se ei hallituksen säästölakien kohdalla toteutunut. Kertomuksessa todetaankin, että sosiaaliturva on perus- ja ihmisoikeusherkkää aluetta ja siinä riittävään lausuntoaikaan tulee kiinnittää erityistä huomiota.

Arvoisa puhemies! Sosiaaliturvaa ja sosiaali- ja terveystaloudellisia palveluita koskevat lakimuutokset vaikuttivat ja tulevat vaikuttamaan lukuisiin suomalaisiin, myös lapsiin, nuoriin, lapsiperheisiin ja haavoittuvaisimmassa asemassa oleviin, kuten vammaisiin. Silti niiden kuulemisaika tosiaan oli tavanomaista lyhyempi, ja oikeuskanslerin ratkaisun mukaan niiden valmistelussa ei noudatettu hyvää lainvalmistelutapaa. Nämä ratkaisujen huomiot ja näkökulmat ovat edelleen äärimmäisen tärkeitä ja ajankohtaisia otettaviksi huomioon niin nyt tällä kaudella kuin jatkossakin, koska lainvalmistelun ilman muuta tulee olla laadukasta ja oikeudenmukaista ja Suomen kansalaisen edun tulee olla lainvalmistelussa ykkösasia. Siksi tämä on tärkeä nosto oikeuskanslerilta, ja on hyvä, että tästäkin nyt mahdollisesti sitten laajemminkin keskustellaan.

Mutta, arvoisa rouva puhemies, suuret kiitokset oikeuskanslerille ja Oikeuskanslerinvirastolle kertomuksesta ja tehdystä työstä ja myöskin niistä ehdotuksista, joita tässä kertomuksessa nostetaan esille.

Pöytäkirja PTK 79/2024 vp

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Rasinkangas.

14.21 **Merja Rasinkangas ps:** Arvoisa puhemies! Oikeuskansleri ottaa kertomuksessaan kantaa ihmiskaupparikosten tutkintaan ja niissä ilmenneisiin ongelmiin. Ihmiskauppa on hyväksikäytön prosessi, jossa tekijä pyrkii saamaan taloudellista hyötyä alistamalla uhria eri keinoin. Ihmiskaupan uhri on usein heikossa asemassa oleva ihminen, joka on tekijästä riippuvainen. Hän voi olla alistettu esimerkiksi seksuaaliseen hyväksikäyttöön tai pakko-työhön. Taloudellisen hyödyn tavoittelu ei kuitenkaan ole ehtona rikoksen tunnusmerkistön täyttymiselle. Ihmiskauppa ylittää usein valtioiden rajat. Myös mahdollinen uhriutuminen on voinut tapahtua lähtö- tai kauttakulkumaassa. Asianomistajat ja usein rikoksesta epäillytkin ovat ulkomaalaistaustaisia, osa edelleen ulkomailla asuvia tai sinne jo takaisin palanneita.

Ihmiskaupparikokset ovat pitkälti piilorikollisuutta, jonka paljastaminen ja tutkiminen on haasteellista. Aina uhri ei edes koe olevansa ihmiskaupan uhri, vaikka viranomaisen toteaisikin olosuhteiden täyttävän ihmiskaupan tunnusmerkit. Rikosnimikkeitä voivat olla myös kiskonnan tapainen työsyryntä tai kiskonta eri tekemuodoissaan. Muita lähellä ihmiskauppaa olevia rikosnimikkeitä ovat törkeä paritus ja törkeä laittoman maahantulon järjestäminen. Rikosten vanhentumisajat ovat haasteellisia lievimmissä tekemuodoissa.

Suomessa paljastuu yhä enemmän työperäisiä ihmiskauppatapauksia, kuten olemme saaneet viime aikoina lehdistöstä lukea. Ihmiskaupparikosten tutkinta vaatii laajaa erityisosaamista useilta eri aloilta, ja viranomaisten yhteistyötä tarvitaan alusta lähtien. Yhden työperäisen ihmiskauppatapauksen tutkinnassa tarvitaan poliisistakin monen eri osa-alueen ammattitaitoa, kuten ulkomaalaisvalvontaa, talousrikostutkintaa, teknistä tutkintaa, it-tutkintaa, kansainvälistä yhteistyötä, ja joskus jopa ympäristörikostutkinta voi kytkeytyä ihmiskaupparikoksen tutkintaan.

Työperäisen ihmiskaupan selvittämisessä aluehallintoviraston työsuojelutarkastajilla ja kunnallisilla terveystarkastajilla on iso merkitys ihmiskaupan uhrien työ- ja asumisolosuhteiden tarkastamisessa. Ihmiskaupparikosten tutkinta vaatii laajaa erityisosaamista, tutkinat kestävät kauan ja maksavat paljon. Poliisilaitosten tulkkaus- ja käännöskustannukset muodostuvat isojen esitutkintojen myötä korkeiksi, mikä osaltaan vaikeuttaa poliisilaitosten pysymistä budjetissaan. Käänös- ja tulkkauskulut pitäisikin rahoittaa muista kuin poliisilaitosten omista budjeteista.

Helsingin poliisilaitokselle perustettu ihmiskaupparikostutkintaryhmä on hyvä alku rikostutkinnan kehittämiseksi, mutta se ei voi kuitenkaan vastata koko valtakunnan tarpeeseen rajallisten resurssiensa vuoksi. Olisiko Suomessakin tarvetta siirtyä työperäisten ihmiskaupparikosten ja muiden työrikosten tutkinnassa viranomaisyhteistyömalliin, jossa keskeiset toimijat työskentelevät yhdessä, kuten käsittääkseni Norjassa jo toimitaan?

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Gebhard.

14.25 **Elisa Gebhard sd:** Arvoisa puhemies! En voi olla kiinnittämättä huomiota siihen, että syksyllä 23 oikeuskansleri on kiinnittänyt huomiota lainvalmistelun tasoon. Esimerkiksi hallituksen säästölakien kokonaisvaikutuksia ei ole arvioitu riittävän kattavasti eikä oikeuskanslerin kertomuksen mukaan valmistelussa ole noudatettu hyvää lainvalmistelutapaa.

Pöytäkirja PTK 79/2024 vp

Tässä yhteydessä meidän on nyt siis syytä kiinnittää huomiota siihen, millaisella prosessilla tällaisten ihmisten elämään vaikuttavien isojen uudistusten kokonaisvaikutuksia arvioidaan huolellisesti sekä myös perus- ja ihmisoikeusvelvoitteet huomioiden. Esimerkiksi useat päällekkäiset leikkaukset, jotka kohdistuvat samoille ihmisille, vaikuttavat ihmisten elämään paljon pahemmin kuin mitä olemme pystyneet yksittäisestä hallituksen esityksestä päättelemään. Eli toisin sanoen, kun hallitus on halunnut kiireellä päästä leikkaamaan heikommassa asemassa olevien toimeentulosta, on sivuutettu huolellisten vaikutusarvioiden tekeminen ja lisäksi myös lausuntoajat ovat olleet huomattavan lyhyitä. Pidän näitä seikkoja vakavina, sillä hyvän lainvalmistelutavan noudattamisen pitäisi tietysti olla itsensä selvyys.

Arvoisa puhemies! Toivon todella, että oikeuskanslerin vakavat huomautukset tästä asiasta otetaan jatkossa huomioon.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Eerola.

14.26 Juho Eerola ps: Arvoisa rouva puhemies! Kiitokset oikeuskanslerille tästä kertomuksesta, jonka perinteisesti aina syksyllä saamme tänne käsiteltäväksemme.

Tämä oikeuskanslerin kertomus viime vuodelta nostaa esiin monia tärkeitä seikkoja, joista yksi koskettaa ulosottojärjestelmämme oikeudenmukaisuutta ja sen vaikutuksia kaikkein haavoittuvimpiin ryhmiin. Tässä kertomuksessa korostetaan, kuinka taloudellisesti vaikeina aikoina oikeudenmukaisuus ja kansalaisten perusoikeuksien toteutuminen ovat vaarassa, jos ulosottomenettelyä ei arvioida kriittisesti ja päivitetä sitä vastaamaan nykypäivän tarpeita.

Suomessa ulosoton kohteena on lähes puoli miljoonaa ihmistä, ja ongelma koskettaa erityisesti niitä perheitä, joilla on jo ennestään heikko taloudellinen tilanne. Tässä oikeuskanslerin kertomuksessa tuodaan esille tarve kiinnittää huomiota erityisesti velallisten oikeusturvaan ja ulosottomenettelyn inhimillisyyteen. Kertomus nostaa esille tilanteita, joissa velallisten maksukykyä ei oteta riittävästi huomioon, mikä sitten on johtanut kohtuuttomiin tilanteisiin, joissa ulosottovelallinen voi menettää mahdollisuutensa taloudelliseen toipumiseen, kuten tässä jo aikaisemminkin edustaja kuvasi. Tällaiset menettelyt voivat pahimmillaan johtaa elämänmittaiseen velkakierteeseen. Meidän on siis katsottava kriittisesti tätä ulosottolainsäädäntöämme ja pyrittävä varmistamaan, että ulosottoon joutuneilla on todellinen mahdollisuus selvitä. On tärkeää, että maksusuunnitelmat ja ulosottomaksut perustuvat yksilön maksukykyyn ja järjestelmä tukee heidän taloudellista kuntoutumistaan.

Oikeuskanslerin kertomus kehottaa meitä myös tarkastelemaan, miten yhteiskuntamme heikompien oikeudet toteutuvat erityisesti sellaisissa tilanteissa, joissa taloudellinen ja sosiaalinen ahdinko ovat kasautuneet.

Arvoisa puhemies! Toinen asiakokonaisuus, jonka nostan esille tästä kertomuksesta, on tämä lastensuojelun tilanne, josta kaikki tietävät, että se on Suomessa vakava. Oikeuskanslerin kertomus vuodelta 23 nostaa tämän vakavuuden esiin merkittävänä ongelmana, jota koronapandemia on erityisesti kärjistänyt — eikä pelkästään koronapandemia, vaan ne kaikki rajoitustoimet, mitä silloin tässä salissa suuressa viisaudessamme päätimme. Pandemian aikana lastensuojelun asiakasmäärät kasvoivat ja uusien lastensuojelun tarpeessa olevien lasten havaitseminen puolestaan viivästy, ja tämä on nyt johtanut sitten tilanteisiin, joissa apua tarvitsevat lapset eivät ole saaneet tarvitsemiaan palveluja riittävän nopeasti.

Pöytäkirja PTK 79/2024 vp

Oikeuskansleri toteaaakin, että lastensuojelun ongelmilla on läheinen yhteys mielenterveys- ja psykiatristen palvelujen puutteellisuuteen. Niissä tilanteissa, joissa mielenterveyspalvelut eivät ole riittäneet, on lapsia sitten otettu tuonne sijaishuoltoon.

Kertomus painottaa myös, että koronapandemia ja erityisesti ne rajoitustoimet vähensivät lastensuojelulaitosten valvontaa, mikä on erityisen huolestuttavaa. Näissä lastensuojelulaitoksissa asuvien lasten kuulemiset ja keskustelut vähenivät, mikä sitten taas edelleen vaaransi lasten oikeutta tulla kuulluksi omassa asiassaan. Tämä on erityisen vakava puute, kun ajatellaan, että lastensuojelun asiakkaat ovat usein jo valmiiksi haavoittuvassa asemassa.

Apulaisoikeuskansleri on vaatinut, että lastensuojelun ohjausta ja valvontaa tulee parantaa ja lasten mielenterveys- ja psykiatrisia palveluja on kehitettävä kiireellisesti. Tämä on ensiarvoisen tärkeää, jotta voimme taata haavoittuvimmassa asemassa oleville lapsillemme turvallisen tulevaisuuden ja asianmukaisen hoidon. On meidän tässä salissa velvollisuus varmistaa, että lastensuojelun asiakkaiden oikeudet toteutuvat ja palvelut ovat riittäviä. Näiden puutteiden korjaaminen vaatii tehokkaita toimia ja resursseja, jotta yksikään lapsi ei jää näiden järjestelmien ulkopuolelle. — Kiitokset.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Huhtasaari.

14.31 Laura Huhtasaari ps: Jatkaisin edustaja Eerolan koronarajoituksista ja niistä toimenpiteistä, mitkä eittämättä olivat ylimitoitettuja. Ja lisäksi täällä oli semmoinen hysteerinen ilmapiiri, että joku, joka sitten vaikka vastusti niitä koronatoimenpiteitä tai rokotusten ottamista, lynkattiin aika huolellisesti. Monille ihmisille tuli siitä todella surullisia kokemuksia, puhumattakaan hoitohenkilökunnasta, ja tästähän on tehty kantelu.

Kantelussahan oli kyse sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön koronarokotuksia koskevasta väliaikaisesta sääntelystä tartuntalain 48 §:ään, joka oli voimassa vuoden 2022 ajan. Kantelijan mukaan sosiaali- ja terveysministeriö rajoitti sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön oikeutta perustuslaissa säädettyyn henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen laiminlyömällä velvollisuutensa ylläpitää ajantasaista ja oikeasuhtaista lainsäädäntöä.

Tästähän nyt on tullut paljon valituksia, ja nyt jälkikäteen on huomattu, että Ruotsin tie olikin oikea tie. Eli vähemmistöhän ei aina ole väärässä, vaan se on joskus oikeassa. Tällä hallituskaudella tietysti nyt sitten enemmistö on oikeassa — joskus myös enemmistö on oikeassa. Mutta viime hallituskaudella vähemmistö oli oikeassa näissä koronatoimissakin, minkä nyt voimme osoittaa todeksi. Tästä on ollut jo uutisiakin. Ruotsissahan toimittiin monessa asiassa eri tavalla, ja toivon, että tästä voitaisiin oppia, niin että kun seuraava joukkohysteria tulee, ei sitten lähdetä siihen samalla tavalla mukaan. Jos joku uskaltaa vastustaa, olla eri mieltä, niin kunnioitetaan sitä ja ajatellaan, että jokainen ihminen kokee itsensä arvokkaaksi, halusi hän ottaa jotakin rokotusta tai ei. Siksi halusin tämän puheenvuoron pitää, koska tästähän on tullut varmasti meille kaikille edustajille paljon palautetta sekä viime vuonna että vieläkin. Ja kaikille niille hoitajille, jotka lähtivät töistä tämän takia, haluan osoittaa pahoittelut.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Lehtinen.

Pöytäkirja PTK 79/2024 vp

14.33 **Rami Lehtinen ps:** Arvoisa rouva puhemies! Oikeuskanslerin riippumaton ja itsenäinen tehtävä lainsäädännön valvojana on demokraattisen yhteiskuntamme kulmakiviä. Siksi on erittäin tärkeää, että jokainen edustaja perehtyisi tarkoin nyt käsitellyssä olevaan vuosikertomukseen.

Keskeisenä osana valvontatyötä on lainvalmistelun laillisuusvalvonta, joka kohdistuu erityisesti perustuslain ja kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden noudattamiseen, osallistumisoikeuksien toteutumiseen, lainsäädännön johdonmukaisuuteen ja EU-oikeuden asianmukaiseen huomioon ottamiseen.

Oikeuskansleri Pöysti toteaaakin kertomuksessaan yksiselitteisesti ja hyvin ymmärrettävästi sen toimintaympäristön, jossa eduskunta lakejaan säätää, todeten näin:

”Aikamme Eurooppa on karu. Ukraina on Venäjän laajamittaisen hyökkäyssodan kohteena. Joulukuussa 2023 Eurooppa-neuvosto tuomitsi Euroopan unionin ulkorajoille kohdistuvat hybridioperaatiot ja Euroopan komission puheenjohtaja Ursula von der Leyen kirjoitti suorasanaisesti Suomen olevan hybridihyökkäyksen kohteena itärajallaan.”

”Oikeuden hakea turvapaikkaa ja palautuskiellon tulkinnan suhteen merkitystä vailla ei ole kansainvälisen oikeuden pääsääntö siitä, että kenelläkään ei ole yleistä oikeutta asettua toiseen valtioon. Valtiolla on oikeus päättää ulkomaalaisen maahanpääsystä, oleskeluluvasta ja myös maasta poistamisesta. Muuttoliikkeen välineellistämiseen kohdistuvissa toimituksissa on tärkeää huomioida valtion oikeus päättää ulkorajojensa turvallisuudesta ja siitä, kenellä on pääsy valtion alueelle.”

”Kansallinen turvallisuus on oikeushyvä sekä hyväksyttävä ja painava tavoite. Kansallinen turvallisuus ei ole perusoikeus. Valtion yleisiin ja perustavanlaatuisiin tehtäviin kuuluu taata kansalaisilleen ja asukkailleen kansallinen turvallisuus. Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 4 artiklan mukaan unioni kunnioittaa keskeisiä valtion tehtäviä, erityisesti niitä, joiden tavoitteena on valtion alueellisen koskemattomuuden turvaaminen, yleisen järjestyksen ylläpitäminen sekä kansallisen turvallisuuden takaaminen.”

”Vaikeinakin aikoina laillisen järjestyksen ydin turvataan. Tämä on valtiomme sekä koko Euroopan unionin voima erilaista vihamielistä horjuttamista vastaan.”

Näissä lauseissa konkretisoituu se tavoite, joka on ollut eduskunnan ja erityisesti hallintovaliokunnan lainsäädäntötyön keskiössä. Itsenäisellä valtiolla on oltava aina mahdollisuus päättää kansalaisten turvallisuudesta itse.

Haluan kiittää oikeuskansleria seikkaperäisestä sekä erittäin informatiivisesta kertomuksesta. Erityisesti oikeudenkäyttöön ja viranomaistoimintaan liittyvät tapaukset avaavat hyvin niitä ongelmia, joita yhteiskunnassamme on kaikkialla havaittavissa. Viranomaisten velvoitteet päivä päivältä lisääntyvät ja samalla tekevät kädet vähenevät. Tähän ongelmaan meidän tulisi löytää myös lainsäätäjänä ratkaisu, joka samalla myös vähentäisi oikeuskanslerin työtaakkaa. Tästäkin kertomuksesta on helposti pääteltävissä, että sääntelyä on aivan liikaa ja meidän tulee löytää keinoja sen vähentämiseksi. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Zyskowicz.

14.37 **Ben Zyskowicz kok:** Arvoisa rouva puhemies! Arvoisa herra oikeuskansleri! Arvoisat Suomen kansan edustajat! Kiinnitän huomiota kertomuksen sivuilla noin 66—71 olevaan tekstiin, jossa on kyse säästölaeista ja yleisemmin ja teoreettisemmin sanottuna perusoikeusrajoituksista. Nimittäin tässä yhteydessä oikeuskansleri tarkastelee perusoikeusrajoituksia ja niiden edellytyksiä esimerkiksi sivulla 69.

Pöytäkirja PTK 79/2024 vp

Mehän tiedetään, että vallitsevan doktriinin mukaan perusoikeusrajoituksilta edellytetään muun muassa sitä, että säädetään lain tasolla; sitä, että on hyväksyttävä syy; sitä, että säätäminen on tarkkarajaista ja täsmällistä; sitä, että tavoiteltuun tavoitteeseen ei päästä perusoikeutta vähemmän loukkaavalla tavalla. Mutta, herra oikeuskansleri, mikä on perusoikeusrajoitus? Nyt on pakko myöntää, että en ole tätä juurikaan lukenut, lähinnä selannut, mutta en huomannut, että tässä kertomuksessa olisi laajemmin pohdittu sitä, mikä on perusoikeusrajoitus.

Eilen me keskustelimme siitä pitkään. Nimittäin oikeusasiamies on katsonut, että perusoikeusrajoitus on muun muassa se, kun rajoitetaan oppilaan oikeutta käyttää kännykkää luokassa tai yleensä koulussa. No, minun mielestäni se ei ole mikään perusoikeusrajoitus, ei siis mikään. Ja kun se lakiesitys tänne tulee, jolla annetaan kouluille enemmän mahdollisuuksia päättää kännykän käytöstä, niin minä en lähettäisi sitä ollenkaan perustuslakivaliokuntaan, kun kyseessä ei ole mikään perustuslaillinen ongelma, mutta tämä sali tulee sen kyllä sinne lähettämään.

Siis mikä on perusoikeusrajoitus? Otan esille aika klassisen esimerkin, josta professori Helin on kirjoittanut jo kymmenisen vuotta sitten. Valtion taidemuseossa oli semmoinen kyltti, missä oli kameran kuva, ja sen yli oli vedetty henkselit. No, siitä sitten kanneltiin, että se loukkaa vierailijan sananvapautta, ja silloinen oikeusasiamies — tästä on yli 10 vuotta — pohti asiaa perusteellisesti ja totesi, että tämä on perusoikeusrajoitus, ja sitten hän doktriinin valossa totesi, että perusoikeusrajoituksista on säädettävä laissa, ja sitten hän kävi läpi tätä koskevaa lainsäädäntöä eikä löytänyt mistään säännöstä siitä, että Valtion taidemuseossa voitaisiin kieltää kuvaaminen. Hän lähetti sen silloiselle opetusministeriölle toimenpiteitä varten, ja siellä sitten useampi juristi teki tiedettä siitä, onko se perusoikeusrajoitus, kun Valtion taidemuseossa oli kuvaaminen kielletty.

Kerran kysyin oikeusasiamieheltä, että kun hänen ala-aulassaan eli Pikkuparlamentin tuloaulassa oli myös kuvaaminen kielletty, niin onko hän huomannut tällaisen perusoikeusrajoituksen, ja kun siitäkään ei löydy mistään laista, niin antaako hän nyt oikeusasiamiehelle huomautuksen. Sehän oli paikallaan se kuvausrajoitus, koska siinä oli tämä turvatarkastus ja läpivalaisus ja muussa olisi voinut sitten joku kuvata jonkun toisen ihmisen yksityisyyden piiriin kuuluvia tavaroita, vaikkapa lääkkeitä. Nythän se turvatarkastus on siirretty siihen käytävälle tai sisääntuloaulaan.

Jos kansanedustaja, vaikka Kumpula-Natri, menee kirjastoon ja rupeaa pitämään siellä kovaäänistä poliittista puhetta, joka kuuluu sananvapauden ydinalueeseen, ja kirjastonhoitaja tulee ja sanoo, että ”anteeksi, rouva Kumpula-Natri, ei täällä saa pitää kovaäänistä puhetta, tuossa juuri vieressä professori Ojanen tutkii valtiosääntöoikeuden oppikirjoja, te häiritsette häntä”, onko se perusoikeusrajoitus?

Nyt tässä kertomuksessa, herra oikeuskansleri, kerrotte, miten perusoikeusrajoituksen näkökulmasta olette kiinnittäneet huomiota, kun nämä olivat teillä lausunnolla käsittäkseni, asumistuen leikkaukseen, indeksitarkistusten jäädyttämiseen ja olikohan siellä myös työttömyysturvan säästöihin. Minä kysyn, mitä perusoikeusrajoituksia nämä ovat? Onko asumistuen pienentäminen, josta nyt on säädetty, perusoikeusrajoitus? Onko se perusoikeusrajoitus, kun opiskelijat siirretään opintotuen asumislisäjärjestelmästä, anteeksi, yleisen asumistuen piiristä takaisin opintotuen asumislisän piiriin, josta heidät siirrettiin yleisen asumistuen piiriin vuonna 2017? Onko se perusoikeusrajoitus? Onko sosiaaliturvan indeksien jäädyttäminen perusoikeusrajoitus?

Pöytäkirja PTK 79/2024 vp

Totta kai voidaan ajatella, kun meillä on laajasti perustuslaissa taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet, että kun melkein mitä tahansa tehdään siellä, niin se on perusoikeusrajoitus, koska nämä oikeudet ovat perustuslaissa, mutta eikö nyt joku tolkkua tässä tulkinnassa voisi kuitenkin olla? Viitataan tähän kännykkään, viitataan siihen, olikohan se, Ateneumiin ja niin edelleen. Jos oikeuskansleri ei ole tässä yhteydessä tai muussa yhteydessä arvioinut sitä, mikä on perusoikeusrajoitus, kun te joudutte jatkuvasti perusoikeusrajoitusten näkökulmasta arvioimaan muun muassa säästölakeja ja muita, niin toivon, että jossain sopivassa yhteydessä sukellatte syvemmälle tähän problematiikkaan.

Se vielä sanottakoon, että näitä säästölakeja ovat jotkut valtiosääntöoppineet, kuten professori Rautiainen, pyrkineet torjumaan niin sanotulla heikennyskieltodoktriinilla. Mutta sitä ei perustuslakivaliokunta ole missään vaiheessa ostanut, enkä ole ymmärtänyt, että oikeuskanslerikaan olisi tulkintatoiminnassaan noudattanut jotain heikennyskielto-oppia, jota meidän perustuslaissamme ei ole. Se on tietysti eri asia, jos jotain etuutta leikataan niin rajusti, että koko etuuden merkitys tehdään tyhjäksi. Silloin voivat tulla perustuslailliset kysymykset käsille sellaisten etuuksien kohdalla, jotka selvästi ovat toteuttamassa esimerkiksi perustuslain 19 §:n 3 momentin tai 2 momentin tarkoittamia etuisuuksia. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Nyt on kolme puheenvuoroa pyydetty. Meillä menee pikkuisen tämä rajattu aika ohitse, mutta otan nämä kolme puheenvuoroa, ja sen jälkeen oikeuskansleri voi vielä vastata. Mikäli tulee muita puheenvuoroja, ne siirtyvät sitten listan loppuun. — Edustaja Hoskonen.

14.45 Hannu Hoskonen keski: Arvoisa rouva puhemies! Kunnioitettu oikeuskansleri! Ensinnäkin kiitoksia Ben Zyskowitzille ehdottoman analyttisestä puheenvuorostaan. Hän osoitti taas kerran, miten hän on asioihin perehtynyt. Ja todella ongelmavyöhyt, mikä liittyy tähän oikeuskanslerin kertomukseen, on poikkeuksellisen ankara ottaen huomioon meidän vaikeat ajat.

Tulee mieleen välineellistetyn maahantulon estämiseen liittyvät manööverit, joita tämä talo joutui läpikäymään, ja minusta on aika mielenkiintoista, kun lukee ihmisoikeustuomioistuimen suomalaisen tuomarin Pauliine Koskelon kannanottoja tästä asiasta. Hän on omissa puheenvuoroissaan ja kannanotoissaan ihmetellyt sitä, pitääkö Suomen todella altistua sille, että vieraan valtion, vihamielisen valtion, järjestelmä, joka on aivan varmasti erittäin pitkälle viilattu, erittäin rankkoihinkin vaikutustoimiin, naapurivaltioihin tai johonkin valtioon... Ei tarvinnut esimerkkejä mainita. Tällaisen valtion toiminnan estämiseksi meillä pitää olla tässä maassa järjestelmä, jolla laillisesti pystymme tämän torjumaan, ja meidän nykyinen perustuslakihan sallii sen niin sanotun rajatun poikkeuksen, kuten tiedämme. Sitten kun tässä toimitaan, niin tästä nousee valtava meteli siitä, että on mukana perusoikeuksia loukattu, kuten edustaja Ben Zyskowitz omassa puheenvuorossa hyvin toi esille.

Eliikkä oikeuskanslerille toivon voimia, että hän säilyttää edelleen kirkkaan ajatuksen ja erinomaisen perustuslakimme tuntemuksen, jotta pystymme nämä vaikeat tilanteet selvittämään.

Ja mitä tulee sitten monessa puheenvuorossa mainittuun lainvalmisteluun, ja kuten oikeuskansleri itsekin mainitsi lainvalmistelun vaikeudet: Lähinnä lausunnoille lähtevien lakiesitysten lausuntoaikat ovat kovin lyhyitä, ja sitten kun joudutaan tilanteisiin, että niistä sitten joudutaan lyhyitä aikoja tekemään, lyhyitä lausuntoaikoja sietämään, niin monesti

Pöytäkirja PTK 79/2024 vp

siellä tulee tietysti virheitä, ja eduskunta joutuu ehkä siinä tilanteessa tekemään joitakin muutoksia, mikä ei ehkä ihan nyt eduskunnan rooliin varsinaisesti kuulukaan. Kyllä ministeriössä pitäisi lakiesitys valmistella. Mutta toivon tässäkin asiassa hieman syvällisempää katsetta ja ymmärtämystä kansanedustajilta, koska esimerkiksi viime vuoden tapahtumat osoittivat meille sen, miten nopeasti nämä tilanteet muuttuvat. Siinä tilanteessa esimerkiksi tämän välineellistetyn maahantulon asiassa ei ollut aikaa eikä mahdollisuutta ruveta pitkiin pohdintoihin, vaan siinä piti aidosti toimia.

Ja arvoisat edustajakollegat, lopuksi vielä muistutan siitä, että tämä tilannehan ei missään nimessä vielä ole ohi. Meillä tulee olla tätä samaa isänmaallista sydäntä edelleen, että ymmärrämme, että isänmaan asiaa hoidetaan. On Suomen itsenäisen valtion tärkein tehtävä suojata Suomen kansalaisten turvallisuutta, meidän koskemattomuutta. Se on asia numero yksi. Ja kun sen pidämme mielessäme jokainen henkilökohtaisesti, niin uskon, että tehtävämme, johon meidät kansa on valinnut, on silloin parhaimmillaan, kun tämän tehtävän hoidamme kunnolla.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Malm.

14.48 **Niina Malm sd:** Arvoisa rouva puhemies! Oikeuskansleri, tässä kertomuksessa on paljon hyvää ja paljon asioita, joita käydään läpi. Itse haluan kiinnittää huomiota siihen, että tässä on jo moneen otteeseen Orpon hallituksen aikana kiinnitetty huomiota siihen, että lakia on valmisteltu kiireessä ja myöskin puutteellisesti muun muassa sosiaaliturvalaikausten yhteydessä. Tämä valitettavasti vahvistaa myös sitä käsitystä, onko hallitus sitoutunut laadukkaaseen tietopohjaiseen lainvalmisteluun, vai ajaako se uusia lakeja vain ideologisista leikkauspolitiikkaa haluavista näkökulmista. Toivon, että tähän tulevaisuudessa käytetään aikaa ja myös hallitus käyttää aikaa siihen, että voidaan tehdä laadukasta lainvalmistelua ja myöskin niitä tosiasiallisia vaikutuksia arvioida eikä ohittaa.

Toinen asia, mihin haluan kiinnittää huomiota, on se, että viimeisen vuoden aikana työmarkkinat ovat olleet myllerryksessä, ja muun muassa hallituksen ajama palkkamallilainsäädäntö on keskusteluttanut. Tähänkin oikeuskansleri on kesällä antanut kriittisen lausuntonsa katsoen sen puuttuvan ilman riittäviä perusteita työmarkkinoihin ja sopimisen vapautteen. Tässä toinen kohta, jota toivon, että hallituspuolueissa jatkossa seurataan tarkasti, jotta myös tulevaisuudessa sopiminen Suomessa on mahdollista eikä se muutu saneluksi.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Kiuru, Pauli.

14.49 **Pauli Kiuru kok:** Arvoisa rouva puhemies! Edustaja Zyskowicz puhui tästä kuvausoikeudesta eri paikoissa, ja tuli mieleen, että onhan meillä täällä tässäkin talossa erilaisia ohjeita. Esimerkiksi puhemiesneuvosto on päättänyt marraskuussa 2020, että lehterillä ei saa olla miehittämättömiä kameroita. Muistaakseni on myös olemassa sellainenkin sääntö, että edustajat eivät saa istunnon aikana täällä salissa kuvata. En tiedä, kokeeko kukaan tässä nyt sitten sananvapautensa rajoittuneen, mutta tällainen huomio nyt tuli kuitenkin. [Naurua]

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Koska edellinen puheenvuoro oli niin lyhyt, niin vielä edustaja Nurminen saa puheenvuoron. [Ben Zyskowicz: Joka myös puhuu lyhyesti!]

Pöytäkirja PTK 79/2024 vp

14.50 **Ilmari Nurminen sd:** Arvoisa rouva puhemies! — Itse asiassa, edustaja Zyskowitz, teidän inspiroimananne tulin tänne saliin työhuoneestani, kun puhuitte näistä perusoikeuksista. — Kysyisinkin oikeuskanslerilta siitä, kun otitte kantaa myös tähän lainsäädännön valmisteluun, ja me ollaan esimerkiksi sosiaali- ja terveysvaliokunnassa käsitelty näitä historiallisesti suuria sosiaaliturvaleikkauksia, ja me ollaan moneen kertaan tuotu esille, että meillä esimerkiksi ei ole ollut näitä perus- ja ihmisoikeusvaikutuksia saatavilla. Koska monet näistä leikkauksista ovat osuneet samoihin ihmisiin, niin miten arvioitte tätä näkökulmaa?

Myös olisin kiinnostunut tästä perusoikeuspohdinnasta, johon edustaja Zyskowitz otti kantaa. Näettekö sen jollain tavalla huolestuttavana, että useiden näiden lakien käsittelyssä myös perustuslakivaliokunta on päätenyt ehkä myös jopa äänestyspäätöksiin näistä, että voidaan ja kuinka paljon leikata? Millä tavalla arvioitte perusoikeuksien näkökulmasta tätä viimesijaisinta toimeentuloa ja ihmisten oikeutta riittävään toimeentuloon? Koska nyt, jos puhutaan esimerkiksi vaikka työttömiin kohdistuneista leikkauksista, niin siellä työttömyysturva, nämä lapsikorotukset ja monet muut leikkaukset kohdistuvat hyvin pitkälti samoihin ihmisiin. Eduskunnassa ei ole nyt tämän hallituksen aikana pystytty määrittelemään, kuinka monta kymmentä prosenttia voidaan pienituloisilta leikata, että se olisi perusoikeuksien vastaista. Itse ajattelen, että täytyyhän siinä joku raja olla, kuinka paljon pienituloisilta voidaan leikata ilman, että siinä ei ole mitään perusoikeuden suojaa.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Nyt sitten oikeuskansleri, olkaa hyvä. Siinä tuli kysymyksiä.

14.52 **Valtioneuvoston oikeuskansleri Tuomas Pöysti:** Arvoisa puhemies! Arvoisat edustajat! Kiinnitän huomiota kolmeen asiaan. Osa pohdinnoista ja kysymyksistä oli niin laaja-alaisia, että tämä täysistunnon aikataulu ei oikein kunnolla riitä niihin.

Oikeuskanslerin työtilanteesta sen verran, että työkuormaa on, mutta osittain kiitos tehtävajakouudistuksen me selviydymme emmekä ole pyytämässä lisää resursseja. Olemme osallistumassa näihin säästötalkoisiin maltillisesti. Töitä on ihan kylliksi, ja lisää emme kaipaa työtä, mutta nykyisestä koetamme selviytyä. Määrän lisäksi huomioitava on myöskin laatu, eli nyt esimerkiksi kanteluittenkin laatu on noussut, ja lainsäädäntövalvonta on sangen vaativaa.

Edustaja Zyskowitz kävi pohdiskelua. Ensinnäkin tämä kysymys on äärimmäisen hyvä, enkä pysty siihen kolmessa minuutissa vastaamaan. Edustaja Nurminen jatkoi itse asiassa samasta kysymyksestä. Minusta sosiaaliturvan säästölakitematiikka ja ”kännykkä koulussa” ovat eri kategorian kysymyksiä hyvin yksinkertaisesta syystä.

Minusta voidaan itse asiassa pohdiskella ihan oikeasti sitä, missä määrin kännykän omistamiseen sisältyy vapaus mennä sen kanssa oppitunnille ja häiritä sekä omaa että toisen oppimista, mutta kun asiassa on epäselvyyttä, niin sen lainsäädännöllinen järjestäminen on tarpeen. Joissakin muissa oikeuskulttuureissa, jotka ovat korkeatasoisia oikeusvaltioita — puhutaan valtioista nimeltä Ranska tai Norja, kukaan ei ole väittänyt, etteivätkö ne ole oikeusvaltioita — on enemmän harkintavaltaa myöskin siinä, mikä on perusoikeusrajoitus.

Tässä sosiaaliturvan säästökysymyksessä sen sijaan on kysymys sitten siitä, että siinähan yksi näistä laeista koski nimenomaan, itse asiassa kaksi koski, toimeentulotukea, joka on perustuslain 19 §:n ykkönen. Se edellytetään jo perustuslain nojalla itsessään turvatta-

Pöytäkirja PTK 79/2024 vp

vaksi ja sitten osassa muita edellytetään, että se lailla säädetään. Eli kysymys siitä, tarvitseeko sitä lailla säätää, on toisenlainen kuin kännykkäasiassa.

Oikeuskanslerin kertomuksen mainitulta sivulta ei löydy sanaa ”heikennyskielto”, koska me emme operoi sillä opilla, mikä ei tähän kuuluisi, ja siinä on todettu myöskin säästötavoitteitten legitimiisyys. Meillä oli säästötavoitteissa tavattoman kapea doktriini.

Mutta sitten tullaan tähän isoon kysymykseen siitä, että kun niitä tehdään yksittäisinä lakeina, niin sen kohdistumisen samoille ihmisille täytyy olla laadullista — nämä ovat edustaja Nurmiselle. Minä en osaa tässä spontaanissa täysistuntopuheenvuorossa lähteä kyllä kannattamaan tai vastustamaan prosentteja, mutta vähän vierastaisin sellaista, että olisi jotakin kaavamaisia sääntöjä, vaan täytyisi katsoa sen prosessin kautta sitten se, mikä on se viimekätinen kohdentuminen niitten yksilöitten arkeen niin, että se perustuslain ajatus siitä, että saa välttämättömän huolenpidon tai että meillä on riittävä vakuutus erilaisten riskien varalta, toteutuu kuitenkin niissä olosuhteissa, jotka näitten ihmisryhmien kannalta ovat kysymyksessä. Tämä todellakin edellyttää muutakin kuin tämmöistä poliittista pohdintaa siitä, mikä meidän on tavoitettava. Se on ilman muuta demokratiassa poliittisesti määriteltävä asia mutta vaatii myöskin ministeriöissä näitten prosessien hiomista yhteen. Tässä valtiovarainministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön vaikutusarviot menivät ihan eriparisesti ja vain toinen niistä tuli selkeästi valtiopäiväasiaksi tänne eduskuntaan. Toki valiokunta voi kuulla asiantuntijoita, mutta tyylikästä olisi tuoda ne yhteen, ja tässä myöskin olisi tekemistä.

Arvoisa puhemies! Tämä, mikä on perusoikeusrajoitus, on hyvä kysymys, ja suon myöskin, että sitä perustuslakivaliokunta voisi pohdiskella.

Ihan lopuksi kiinnitän huomiota kahteen asiaan, jotka ovat ehkä pienempiä mutta ovat tärkeitä.

Tämä ihmiskauppa-asia: Siinä on saavutettu edistystä eri toimijoiden pontevalla työllä. Edustaja Rasinkankaan puheenvuoro oli hyvä, mutta kyllä tämä viranomaisyhteistyön malli ja kokemusten kerääminen Norjasta on hyödyllistä.

Ja viimeisinä palaan tähän ulosotto- ja lastensuojeluteemaan. Ne olivat siinä mielessä toisiinsa liittyviä, että sekä ulosotto että lastensuojelu ovat niitä viimesijaisia toimijoita, kun kukaan muu ei enää tee. Kun puhutaan lastensuojelun kriisistä, niin se osittain johtuu siitä, että lastensuojelu on viimeisenä paikkana ja ulosottomies niitten laskujen kanssa, ja sen takia näissä yleisviranomaisissa, jotka ovat viimeisiä, ei ole pelkästään kysymys siitä, miten me kehitetään lastensuojelua, vaan siitä, miten me kehitetään muuta ennen kuin ollaan siellä lastensuojelussa ja ulosotossa. Tähän täytyisi myöskin kiinnittää meidän käytännön havaintojen valossa huomiota.

Kiitän näistä havainnoista.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia oikeuskanslerille erittäin napakoista vastauksista.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin perustuslakivaliokuntaan, jolle muut erikoisvaliokunnat voivat antaa lausunnon viimeistään 11.12.2024.

Pöytäkirja PTK 79/2024 vp

25. Tiedusteluvalvontavaltuutetun kertomus vuodelta 2023

Kertomus K 14/2024 vp

Lähetekeskustelu

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 25. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään tiedusteluvalvontavaliokuntaan.

Keskusteluun varataan tässä vaiheessa enintään 45 minuuttia. Jos puhujalistaa ei tässä ajassa ehditä käydä loppuun, asian käsittely keskeytetään ja sitä jatketaan muiden asiakohtien jälkeen. — Keskustelua, ja sieltä ensimmäisenä edustaja Kiuru, Pauli. Olkaa hyvä.

Keskustelu

14.58 **Pauli Kiuru kok:** Arvoisa rouva puhemies! Viides tiedusteluvalvontavaltuutetun kertomus on valmistunut, ja se lähetetään todellakin tiedusteluvalvontavaliokunnan käsiteltäväksi.

Palaan hieman tiedustelulainsäädännön taustaan. Sotilas- ja siviilitiedustelussamme tehdyt parannukset olivat suuri loikka turvallisuusajattelussamme ja -toiminnassamme. Vuoden 2015 hallitusohjelmaan kirjattiin tavoite tiedustelulainsäädännöstä. Olimme aikaisemmin liiaksi muiden valtioiden antamien tiedustelutietojen varassa. Se ei ollut Suomen kannalta tai Suomen kansalaisten turvallisuuden kannalta ollenkaan toivottava tilanne.

Uusia lakeja valmisteltiin parlamentarisessa hengessä. Tehtävä oli vaativa, ja myös perustuslakia piti päivittää, eli tarvittiin nopeaa päätöksentekoa ja viiden kuudesosan enemmistö. Se saatiin, ja lainsäädäntö tuli voimaan huolellisen valmistelun jälkeen 2019. Tämä oli osoitus demokraattisen päätöksentekomme toimivuudesta kansallista turvallisuutta koskevissa kysymyksissä.

Näin jälkeenpäin ajatellen lainsäädäntö tuli voimaan, voisi sanoa, viime tipassa ennen viime vuosien epävakautta. Nyt tuoreena Naton jäsenenä pääsemme entistä tiiviimpään yhteistyöhön liittokunnan ja sen jäsenmaiden tiedusteluviranomaisten kanssa. Eli siis ensin tulivat lait, ja sitten tuli vielä Nato-jäsenyys, ja ne yhdessä auttavat turvallisuustilannettamme. Meillä on hyvät valmiudet tarjota sellaista tietoa, joka kiinnostaa kumppanimaitamme, ja samoin vastaanottaa kumppaneilta tietoa.

Tiedustelutoiminnan hyväksyttävyyden ja toimintaan kohdistuvan luottamuksen ylläpitämiseksi on olennaisen tärkeää, että tiedusteluviranomaiset ja koko henkilöstö pitävät itse yllä perus- ja ihmisoikeuksien kunnioittamista juuri sillä tavalla kuin lainsäädännössä on kirjattu, erittäin tiukasti, ja nähdäkseni meille on muodostunut hyvä tiedustelukulttuuri. Tiedustelukulttuurilla tarkoitan tässä sitä, että lainsäädännön henkeä noudatetaan sanatar-kasti.

Virheisiin tiedustelulainsäädännön noudattamisessa ei ole varaa. Meillä on aika hiljais-ta ollut tiedustelun osalta. Mitään ihmeellisempiä kriisejä tämän suhteen ei ole ollut, ja se on hyvä asia, koska se todistaa, että lainsäädäntö toimii ja viranomaiset toimivat niin kuin laissa on kirjoitettu.

Valvonnan on oltava tiukkaa ja monipuolista myös jatkossa, ja sitä valvontaa tekevät keskeisellä tavalla tiedusteluvalvontavaltuutettu ja täällä eduskunnassa parlamentaarisesti tiedusteluvalvontavaliokunta. Näiden lisäksi on tietysti myös oikeusasiamies, oikeuskans-

Pöytäkirja PTK 79/2024 vp

leri, ministeriöiden sisäinen valvonta puolustusministeriössä ja sisäministeriössä. Näin olen moniportaisuus on turvattu.

Valiokunnalla ja tiedusteluvalvontavaltuutetulla, molemmilla, on laajat tiedonsaantioikeudet sekä suojelupoliisin että sotilastiedustelun toimintaan.

Itse koen viisi vuotta valiokunnassa olleena, että tiedusteluvalvontavaltuutetun ja valiokunnan yhteistyö on ollut hyvää, toimivaa, mutkatonta. Luottamus on syntynyt. Hallitusohjelmassa on hyviä kirjauksia lainsäädännön kehittämisestä. Siellä on pientä viilaustarvetta, ja siihen on myös tiedusteluvalvontavaltuutettu ottanut tässä kertomuksessaan kantaa.

Valiokunnassa on jonkin verran tapahtunut muutoksia ymmärrettävistä syistä. Uutena puheenjohtajana aloittaa nyt heti syksyllä uusi puheenjohtaja Mats Löfström, jonka johdolla sitten jatkamme työtä. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Sarkkinen.

15.04 Hanna Sarkkinen vas: Arvoisa puhemies! Tiedustelutoiminta on aina toimintaa, jota säänneltäessä tulee huolellisesti tasapainottaa turvallisuusintressit ja perus- ja ihmisoikeudet. Jos turvallisuustarpeita ei riittävästi huomioida, voivat kansallinen turvallisuus ja kansalaisten turvallisuus vaarantua. Siviili- ja sotilastiedustelulla suojataan viime kädessä kansanvaltaista oikeusvaltiota ja sen perusoikeusjärjestelmää sekä valtion itsemääräämisoikeutta. Kuitenkin, mikäli perus- ja ihmisoikeuksia ei riittävästi tiedustelutoiminnassa huomioida, voivat lopputuloksina olla mielivalta, valvontayhteiskunta ja ihmisten perusoikeuksien loukkaukset. Näitä molempia puolia on siis arvioitava ja tasapainotettava, kun tiedusteluun liittyvää lainsäädäntöä ja sen soveltamista arvioidaan, ja tätä punnintaa eduskunta pääsee harjoittamaan myös, kun tiedustelulainsäädännön muutoksia tuodaan eduskuntaan. Vaikka tiedustelulainsäädäntö on yhä tuoretta, on joillekin muutoksille jo esitetty painetta. Lakien toimivuutta onkin seurattava. Tasapainoa perus- ja ihmisoikeuksien kanssa ei saa kuitenkaan unohtaa toimivaltuuksia laajennettaessa.

Arvoisa puhemies! Historia eri puolilta maailmaa on osoittanut, kuinka tärkeää on, että tiedusteluorganisaatioissa vallitsee huolellinen ja asiallinen laillisuuskulttuuri. Historia on osoittanut, kuinka tiedustelukulttuuri voi myös lähteä vinoutumaan. Suomi ei ole mitenkään immuuni muualla nähtäville ilmiöille, joten valvontaa tarvitaan. Oikeusvaltiossa tarkoitus ei pyhitä keinoja. Tiedustelutoiminnan asiallisuuden ja tarkoituksenmukaisuuden sekä laillisuuden ja perus- ja ihmisoikeuksien kunnioittamisen on oltava koko ajan tarkastelun ja valvonnan kohteena. Kun kysymys on kansalaisten suuntaan näkymättömästä, salaisesta ja samalla hyvin perus- ja ihmisoikeusherkästä toiminnasta, korostuu valvojien toiminnan merkitys oikeusvaltion ja laillisuuden turvaajana. Tiedusteluvalvontaelimet ja niiden edellytykset tehdä työnsä ovat olennaisia laillisuuskulttuurin ylläpitämisessä. Suomessa valvontaa tekevät tiedusteluorganisaatioiden sisäiset valvontaelimet, tiedusteluvalvontavaltuutettu ja Helsingin käräjäoikeus, eduskunnan tiedusteluvalvontavaliokunta ja omalta osaltaan myös tietosuojavaltuutettu, oikeusasiamies ja oikeuskansleri. Lisäksi suojelupoliisin ja sotilastiedusteluviranomaisten hallinnollista ohjausta ja valvontaa harjoittavat sisä- ja puolustusministeriöt omilla hallinnonaloillaan.

Arvoisa puhemies! Nyt käsittelemme tiedusteluvalvontavaltuutetun toimintakertomusta. Tiedusteluvalvontavaltuutetun harjoittaman laillisuusvalvonnan kohteena ovat suojelupoliisi ja sotilastiedusteluviranomaiset. Tiedusteluvalvontavaltuutetun käyttämiä lailli-

Pöytäkirja PTK 79/2024 vp

suusvalvonnan muotoja ovat lainvastaisuuksia ennaltaehkäisevä ennakkollinen valvonta, lainvastaisuuksia estävä reaaliaikainen valvonta ja lainvastaisuuksiin puuttuva jälkikäteen valvonta. Vahvojen toimivaltuuksiensa, riippumattomuutensa ja valvonnan reaaliaikaisuuden vuoksi valtuutettu on tiedustelun laillisuusvalvonnan keskeisin palanen. Tiedusteluvalvontavaltuutetun työ on erittäin tärkeää myös eduskunnan tiedusteluvalvontavaliokunnan toiminnan ja tiedonsaannin kannalta. Siksi onkin äärettömän tärkeää, että tiedusteluvalvontavaltuutetulla on edellytykset, mukaan lukien riittävät resurssit, toteuttaa valvontatyönsä ja pääsy valvonnan kannalta olennaisille lähteille. Riittävän valvonnan kautta mahdolliset epäkohdat voivat tulla esille, ja toimivalla valvonnalla on myös ongelmia ennaltaehkäisevä vaikutus. Valvonnalla myös ylläpidetään tiedustelutoimintaa kohtaan tunnettua yleistä luottamusta, minkä merkitystä demokratiassa ei voi väheksyä. Myös eduskunnan tiedusteluvalvontavaliokunnan roolin keskiössä on nimensä mukaisesti toiminnan valvonta. Tämä parlamentaarinen rooli on tärkeää pitää kirkkaana mielessä. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Poutala.

15.08 Mika Poutala kd: Arvoisa puhemies! Tiedusteluvalvontavaltuutetun kertomuksesta saa erinomaisen kuvan siitä, miten monipuolista ja jopa intensiivistä työ on. Aktiivinen ote asiaan on luonnollisesti edellytys hyvälle valvonnalle. Tiedusteluvalvontavaltuutetun kertomus on nyt viidettä kertaa eduskunnalla, ja tästä huomaa hyvin, miten työ on järjestäytynyt omaan uomaansa. Kertomuksesta saa myös hieman kuvaa siitä, miten laaja kenttä tiedustelu on, ja siitä, miten hyvin Suomessa otetaan huomioon oikeudelliset asiat.

Tiedusteluvalvontavaltuutettu nostaa esille myös tulevia lainsäädäntöhankkeita, joita hallituksella on hallitusneuvottelujen pohjalta olemassa. Näillä pyritään luonnollisesti korjaamaan tiettyjä haasteita tiedustelun parantamiseksi ja onnistumisen varmistamiseksi.

Haluan näistä nostaa esille tiedustelutoimivaltuuksien laajentamista vakituiseen asumiseen käytettävän tilaan. Asia on sensitiivinen ja arka, mutta ei voi myöskään olla niin, että rikolliset pystyvät käyttämään hyödykseen meidän lainsäädännössä olevia kohtia oman etunsa saavuttamiseen. Ammattirikolliset tuntevat hyvin Suomen lainsäädännön, ja tätä kohtaa on sen takia tarkasteltava uudelleen Suomen tiedustelun onnistumisen varmistamiseksi.

Kaiken kaikkiaan raportti on kattava ja seikkaperäinen ja informatiivinen. Kiitän omasta puolestani tiedusteluvalvontavaltuutettu Kimmo Hakosta hyvästä työstä.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Hoskonen.

15.10 Hannu Hoskonen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Tämä tiedusteluvalvontalaki, joka reilu viisi vuotta sitten säädettiin, on varmasti yksi tärkeimpiä lakeja, mitä nykyaikana itsenäinen valtio tarvitsee, nimittäin kaikki tämän päivän tiedusteluhan aika pitkälti tapahtuu tietoverkoissa. Totta kai perinteisestikin menetelmät ovat käytössä, mutta ennen tiedustelulain säätämistä meillä oli tilanne, jossa omat suomalaiset viranomaiset eivät voineet tietoverkoissa operoida. Siellä voivat operoida vain niiden valtioiden edustajat, jotka halusivat Suomesta tietoa ja tietoverkkojen kautta, ja kaikki ne keinot, mitä siellä on käytetty, eivät varmasti kestä päivänvaloa.

Mutta nyt kun tiedustelulaki tehtiin, viranomaiset saavat täyden valtuuden lakia noudattaen suojella suomalaisten etujen ja varjella, ottaa sieltä tietoa siitä, onko Suomella mitään

Pöytäkirja PTK 79/2024 vp

uhkatekijöitä näköpiirissä. Ja viranomaisethan eivät tunnetusti saa toimia minkään muun kuin lain antaman valtuuden nojalla. Mitään muuta keinoa ei ole. Tämä tarkoittaa tässä tapauksessa tietenkin kaikkia viranomaisia, olkoon sitten kyseessä vaikka Puolustusvoimien viranomainen, Rajavartiolaitoksen, Tullin taikka sitten muutoin valtion tehtävissä oleva henkilö — valtuutus tulee aina lakien kautta.

Tämän takia tiedusteluvalvontalaki on äärimmäisen tärkeä. Ja se tarkoittaa tietenkin sitä, että kun laki on voimassa, me tarvitsemme myös sille valvonnan. Se on järjestetty tiedusteluvaltuutetun ja eduskunnan valitseman valiokunnan kautta, joka valvoo näitä toimia ja sitten aina saa asianmukaiset raportit tietoonsa ja sitä kautta seuraa tilannetta, että lakia noudatetaan. Aikanaan tästä käytiin kovaa keskustelua — muistan, kun olin perustuslakivaliokunnassa silloinkin — missä se raja menee. On hyvä, että perustuslakivaliokunnan lausunto ja laki ovat hyviä, ne ovat toimivia ja ovat osoittautuneet kultaakin kalliimmiksi tällaisena aikana, mitä juuri tänä päivänä elämme, kun keinot paranevat koko ajan.

Otan esimerkiksi vaikka tämän nyt käyttöön tulleen tekoälyn, joka on aivan valtavan kasvava mahdollisuus niille, jotka haluavat tehdä tiedustelua oman valtionsa hyväksi tai minkä tahansa muun hyväksi, vaikka teollisuusvakoilua harjoittaakseen. Se tarkoittaa sitä, että meidän pitää visusti pitää huoli tässä talossa, että tiedustelulaitkin ovat ajan tasalla. Me emme voi jättää tätä asiaa leijumaan ilmaan, vaan on oltava tarkkana seuraamassa tilannetta, ja jos tilanne sitä vaatii, niin esimerkiksi tiedustelulakia meidän on pakko silloin tarkentaa.

Mutta sitä vartenhan me täällä olemme, ja toivottavasti silloinkin tätä samaa hyvää yhteistyön tahtoa löytyy kuin välineellistetyn maahantulon estämistä koskevassa laissa oli, että laki saatiin voimaan. Sitten kun tätä tiedustelulakia seuraavan kerran taas muutetaan, niin toivon, että sama yhteistyön henki säilyy.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Edustaja Malm.

15.13 Niina Malm sd: Arvoisa rouva puhemies! Tässä on käyty hyvää keskustelua aiheesta. Kyllähän se niin on, että yhteiskunnan on kyettävä torjumaan uhat kaikissa oloissa ja kansallisesta turvallisuudesta on pidettävä huolta, ja tässä tehtävässä onnistuakseen viranomaisille on ollut tarpeen antaa riittävät tiedusteluvaltuudet. On oikein, että keskustellaan siitä, kuinka valvonta toimii, kuinka se on järjestetty ja niin, että myös kaikki oikeudelliset turvat on hoidettu kunnolla. Koska tiedustelulainsäädännöllä parannetaan suomalaisen yhteiskunnan mahdollisuuksia suojautua kansalliseen turvallisuuteen kohdistuvalta vakavalta uhalta, ei tämäkään kysymys ole mikään pieni asia.

Tässä on ansiokkaasti muun muassa edustaja Kiuru käynyt läpi tätä historiaa ja sitä, kuinka lainsäädäntö on aikanaan syntynyt. Ja silloin, kun tätäkin lainsäädäntöä on tehty, niin kuin nytkin, SDP haluaa jatkossakin pitää huolta siitä, että valvonta ja parlamentaarinen yhteistyö on tulevaisuudessakin mahdollista.

Tämä lainsäädäntö on osoittautunut pääsääntöisesti toimivaksi. Tiedustelulainsäädännön ajantasaisuudesta on kuitenkin jatkuvasti huolehdittava. Maailma muuttuu kovalla vauhdilla, kuten täällä on todettu, ja turvallisuusympäristön muuttuessa on meidänkin kyettävä vastaamaan myös uudensuuntaisiin kansallista turvallisuutta vaarantaviin uhkiin. Tässä vallitsevassa turvallisuusympäristössä on elintärkeää, että siviili- ja sotilastiedustelulainsäädäntö on toimivaa, ja siksi on erityisen tärkeää varmistaa, että valvonnan resurssit ovat

Pöytäkirja PTK 79/2024 vp

riittävät. Viranomaisten suorituskyvyn tulee kaikilta osin olla toimintaympäristön vaatimalla tasolla.

Ehkä vielä viimeisenä havaintona se, että nyt kun me olemme Naton täysjäseniä, niin myöskin meidän tiedustelutoiminnan kenttä on laajentunut voimakkaasti, ja varmasti tätäkin keskusteluissa sivutaan.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin tiedusteluvalvontavaliokuntaan.

26. Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen toimintakertomus 2023

Kertomus K 10/2024 vp

Lähetekeskustelu

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 26. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Keskusteluun varataan tässä vaiheessa enintään 30 minuuttia. Jos puhujalistaa ei tässä ajassa ehditä käydä loppuun, asian käsittely keskeytetään ja sitä jatketaan muiden asiakohtien jälkeen. — Ensimmäisen puheenvuoron käyttää edustaja Nieminen.

Keskustelu

15.15 **Mira Nieminen ps** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kelan tehtävä on huolehtia Suomen sosiaaliturvaan kuuluvien henkilöiden sosiaaliturvasta erilaisissa elämäntilanteissa. Kelan vastuulla ovat monet etuudet, esimerkiksi lapsiperheiden tuet, sairausvakuutus, kuntoutus, työttömän perusturva, perustoimeentulotuki, asumistuki, opintotuki, vammaisetuudet ja vähimmäiseläkkeet.

Kela toimii eduskunnan valvonnassa, ja sen hallintoa ja toimintaa valvovat eduskunnan valitsemat 12 valtuutettua. Huhtikuussa 2023 toimitettujen eduskuntavaalien jälkeen eduskunta valitsi uudet valtuutetut ja heidän varamiehensä vaaleilla 28.6.23. Kelan toimintaa johtaa ja kehittää hallitus, jossa on kymmenen jäsentä.

Viime vuonna valtuutetut kokoontuivat kahdeksan kertaa. Työvaliokunnan kokouksia oli seitsemän. Valtuutettujen yleiskokouksessa käydään läpi valtuutettujen käsiteltäviksi pyytämiä asioita sekä Kelan pääjohtajan esittämä ajankohtaiskatsaus Kelan toiminnasta ja kuullaan hallituksen puheenjohtajan katsaus. Katsauksessa käydään säännöllisesti läpi muun muassa Kelan ja eri etuusjärjestelmien rahoitustilanne, toimintakulujen kehitys, etuushakemusten läpimenoajat, eri palvelukanavien volyymit, työyhteisöä ja henkilöstöä kuvaavat tunnusluvut sekä erilaisia ajankohtaisia aiheita. Valtuutetut pitivät myös hallituksen kanssa yhden yhteiskokouksen, jossa tapasimme sosiaaliturvaministeri Sanni Grahn-Laasosen.

Kelan vuoden 23 toimintakertomuksesta ja tilinpäätöksestä selviää, että Kelan toiminnassa vuoden aikana on ollut paljon tapahtumia sekä lukuisia tehtyjä toimenpiteitä, joiden taustalla heijastelevat muun muassa valtion taloudellinen tila, inflaatio, energiakriisi ja sen vaikutukset sekä hallituksen toimenpiteet. Kela on suoriutunut erittäin hyvin ja joustuen

Pöytäkirja PTK 79/2024 vp

monesta vaiherikkaasta vuodesta, ja valtuutetut seuraavat muutoksien vaikutuksia aktiivisesti.

Arvoisa rouva puhemies! Hyvinvointialueet aloittivat toimintansa vuoden 2023 alusta, jolloin myös valtuutetut saivat tilannekatsauksen hyvinvointialueiden toiminnan käynnistymisestä. Kelan tehtävät liittyivät tiiviisti hyvinvointialueiden vastuulle kuuluviin sosiaali- ja terveyspalveluihin, ja siksi Kela ja hyvinvointialueiden välinen yhteistyö on tärkeää.

Erityisen merkittävää Kelan ja hyvinvointialueiden monialainen yhteistyö on niiden asiakkaiden kohdalla, jotka tarvitsevat paljon neuvontaa, tukea ja palveluita. Erinomaisesti onnistui muutos, jossa yhteisten asiakkaiden asioiden hoitaminen varmistettiin niin muutoksessa kuin sen jälkeen. Kela on onnistunut luomaan hyvät kontaktit ja yhteistyömallin hyvinvointialueiden kanssa, ja tähän on oltu yleisesti hyvin tyytyväisiä.

Kansaneläkelaitos panostaa hyvään asiakaskokemukseen ja selkeään viestintään, jotka toimivat Kelan strategian ytimenä. Asiakaskokemuksen kehittämiseen panostetaan entistä systemaattisemmalla asiakasymmärrystyöllä. Vuonna 2023 Kelaan nimitettiin ensimmäinen asiakaskokemuspäällikkö vahvistamaan asiakaslähtöisiä toimintatapoja ja tukemaan muutostyötä. Palvelupisteiden asiakkaat antoivat palvelun arvosanaksi keskimäärin 9 asteikolla 0–10. Kelan puhelinpalvelujen arvosanan keskiarvoksi muodostui 8,9. Myös tyytyväisyys puhelinajanvaraukseen on samalla tasolla.

Kelan palvelukanavien strateginen kehittäminen jatkui. Asiakkaat tarvitsevat yksilöllisissä elämäntilanteissa erilaisia palveluita ja palvelukanavia, joiden kautta he voivat hoitaa asioitaan. Kelan palvelukanavia käyttävät myös monet kumppanit sekä työnantajat, jotka hoitavat työntekijöidensä sosiaaliturvaan liittyviä asioita. Palvelupisteiden toimintamalleja kehitettiin ja niiden visuaalinen ilme uudistettiin. Puhelinpalvelussa tehtiin kehittämissuunnitelmia, joiden kautta palvelun saatavuus pysyi hyvällä tasolla, ja Kelan verkkosivujen uusi sisältökonsepti valmistui. Kela on panostanut asiatekstien ymmärrettävyyteen, kielenhuoltoon sekä selkokielisyyteen pitkään. Myös Kelan viestintään ja sen sävyihin on kiinnitetty huomiota. Selkeä viestintä parantaa asiakkaan oikeusturvaa. Valtuutetut ovat saaneet esitelyn kielenhuollon toiminnasta alkuvuonna.

Keskeisenä uudistuksen kohteena on ollut harkinnanvaraisen kuntoutuksen palveluvalikoima, joka pohjautuu sosiaali- ja terveysministeriön asettaman kuntoutuskomitean ehdotuksiin. Kela pyrkii vastaamaan kehittämistoimillaan nykyistä paremmin muuttuviin kuntoutustarpeisiin sekä vähentämään päällekkäisyyttä sekä selkeyttämään palveluvalikoimaa.

Yksi uusi kuntoutuspalveluiden järjestämistapa on rekisteröitymismalli, josta järjestettiin kokeilu. Valtuutetut saivat tiedon kokeilun tuloksista vuoden aikana. Rekisteröityminen on otettu hyvin vastaan palveluntuottajien keskuudessa, ja se on nähty hyvänä parannuksena palveluiden hankinnassa kilpailutusten sijasta, kun myös pienet toimijat nyt pääsevät mukaan. Toiminta on laajentumassa.

Lisäksi Kelan valtuutetut ovat käsitelleet strategiaa, henkilöstöbarometriä ja toimihenkilöiden turvallisuusasioita sekä saaneet säännöllisesti tietoa kansainvälisistä asioista sekä yleiskatsauksen apurahojen vaikutuksista Kelan etuuksiin.

Arvoisa rouva puhemies! Vuoden aikana Kela oli aktiivinen myös hallitusohjelman valmistelussa, jossa se tuotti materiaalia ja antoi tukea neuvottelijoille ja ministeriöille. Kela ja Kanta vaikuttivat omien hallitusohjelmavoitteiden kautta, jotka näkyivät lähes kaikki lopullisessa hallitusohjelmassa. Hallitusohjelmavaikuttaminen on osa Kela-lain määrittämää Kelan tehtävää tehdä ehdotuksia lainsäädännön kehittämisestä. Valmiissa hallitusoh-

Pöytäkirja PTK 79/2024 vp

jelmassa näkyvät muun muassa Kelan ja Kannan digitalisaatio ja tiedonkulkuun liittyvät tavoitteet sekä Kelan aktiivisesti esillä pitämät yhden hakemuksen malli ja etuusehdotus. Kelan kärkihankkeiden toteutumista on esitetty valtuutetuille loppuvuodesta.

Venäjänsä käymä hyökkäyssota jatkui myös vuonna 23, ja Kelassa varauduttiin siihen, että tilapäistä suojelua saavia ukrainalaisia tulisi laajamittaisemmin Kelan asiakkaisiksi maaliskuusta lähtien, kun maahan tulemisesta olisi kulunut vuosi. Ukrainalaisten asioinnin helpottamiseksi Kela toteutti hakemuslomakkeen, jolla voi hakea Kela-korttia ja lapsilisää yhdellä kertaa. Ukrainalaiset eivät ole hakeneet kuitenkaan kotikuntaa ennakoidussa määrin. Tähän on syynä se, että monet heistä aikovat palata Ukrainaan. Lapsiperheiden osalta kotikunnan hakeminen edellyttäisi sitä, että lapset siirtyisivät suomalaiseen kouluun.

Joulukuun loppuun mennessä Ukrainasta oli saapunut Suomeen noin 65 000 henkilöä, ja Kela on käsitellyt noin 30 000 ukrainalaisen tekemän Kela-korttihakemuksen. Marraskuun 2023 loppuun mennessä myös sähkötuesta on annettu noin 6 000 ratkaisua. Sähkötuen haku-aika päättyi vuoden loppuun mennessä.

Arvoisa rouva puhemies! Toukokuussa astui voimaan uusi kansallinen sääntely automaattisista päätöksistä. Sääntely mahdollisti Kelalle automaattisen päätöksenteon mutta toi myös uusia velvoitteita. Kelassa otettiin käyttöön uusia, etuuskäsittelyä nopeuttavia automaattiprosesseja sairauspäivärahaa ja opintoetuksista. Etuuskäsittelyyn liittyviä ohjelmistorobotteja vietiin tuotantoon vuoden 23 aikana yhdeksän kappaletta.

Myös Kelan palvelukanavien strateginen kehittäminen on jatkunut. Viime vuonna henkilöstöasiakkaiden käyntejä Kelan verkkosivuilla oli 58,5 miljoonaa ja asiakkaat asioivat tunnistautuneina OmaKelassa 38,3 miljoonaa kertaa. OmaKannassa henkilöasiakkaat asioivat 35,4 miljoonaa kertaa. Vuoden aikana henkilöasiakkaiden mahdollisuus valita paperiton asiointi on laajentunut lähes kaikkiin tilanteisiin. Vuoden lopussa sähköisen toimitustavan on valinnut noin 500 000 Kelan asiakasta, ja pelkästään sähköisesti toimitettujen asiakirjojen osuus on noin 20 prosenttia.

Kelalle annettiin myös uusi ohjaus- ja valvontatehtävä vuoden alusta alkaen, kun biologisten lääkkeiden määräämisen ohjaus ja valvonta tulivat tehtäviksi. Kela ohjaa ja valvoo velvoitteen noudattamista oma-aloitteisesti tai harkintansa mukaan.

Arvoisa rouva puhemies! Suuria uudistuksia on odotettavissa. Kela on valmistautunut myös tuleviin TE 2024- — tai 2025- — ja KOTO 2024 -uudistuksiin, joiden tavoitteena on luoda palvelurakenne, joka edistää parhaalla mahdollisella tavalla työntekijöiden nopeaa työllistymistä ja lisää työ- ja elinkeinopalvelujen tuottavuutta, saatavuutta, vaikuttavuutta ja monipuolisuutta. Kotoutumisuudistuksen myötä kotoutumislain henkilötietojen käsittelyyn odotetaan muutoksia, jotta sitten maahanmuuttoasioita kokonaisuudistuksen ja työvoimapolkujen kautta voidaan yhteensovittaa.

Kela on mukana myös sosiaaliturvan uudistuksessa, jossa pyritään varmistamaan julkisen talouden kestävyyttä sekä vahvistamaan työllisyyttä ja väestön työ- ja toimintakykyä. Sosiaaliturvauudistuksen yhteydessä viedään eteenpäin asiakaslähtöisempiä malleja, joissa etuusjärjestelmän kehittämisohjelma Eepoksella on merkittävä rooli. Eepoksen läpivienti onkin yksi hankkeista, joiden onnistumisesta tulee huolehtia. Kelan digikompassi toteuttaa Kelan strategiaa luomalla suunnan digitaaliselle Kelalle.

Loppuvuodesta 23 kiirehdyttiin Kelan hallintoa koskevan lainsäädännön uudistamista parlamentaarisen työn pohjalta, jonka ensimmäisen vaiheen muutokset vietiin ripeästi eteenpäin, ja ne eduskunta on nyt hyväksynyt.

Pöytäkirja PTK 79/2024 vp

Arvoisa rouva puhemies! Vielä loppuun: Muuttuva taloustilanne haastaa Kelan rahoitusta. Sosiaaliturvan suurimmat haasteet liittyvät erityisesti talous- ja työllisyyskehitykseen sekä siitä johtuvaan paineeseen pienentää julkisia menoja. Etuuksia Kela maksoi 16,6 miljardia euroa vuonna 2023. Ne suurenevät edellisestä vuodesta 1,8 prosenttia. Toimintakulut olivat samana vuonna 59,5 miljoonaa euroa. Niiden osuus etuusrahastojen kokonaiskuluista oli 3,8 prosenttia.

Vuoden lopussa Kelan henkilöstömäärä oli 8 465, mikä oli 121 henkilöä vähemmän kuin vuotta aiemmin. Vakinaisen henkilöstön määrä kasvoi 68 henkilöllä. Määräaikaisen henkilöstön määrä puolestaan väheni. Kelan henkilöstön hyvinvointi on valtuutetuille erittäin tärkeää. Kela on panostanut työtyytyväisyyteen suunnitelmallisesti ja perheystävällisesti, jolloin työ voidaan sovittaa yhteen perhe-elämän kanssa sujuvasti ja työtyytyväisyys on hyvällä tasolla.

Kelan valtuutetut vahvistivat 21.5.2024 vuoden 23 tilinpäätöksen ja myönsivät Kelan hallitukselle vastuuvapauden. Kokonaisuudessaan Kela on suoriutunut annetuista tehtävistä erittäin hyvin, kun samalla toimintaympäristö muuttuu hektisemmäksi ja asettaa uusia haasteita sekä tehdään suuriakin uudistuksia. Kelan valtuutetut seuraavat aktiivisesti näitä tilanteita. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia Kelan valtuutettujen puheenjohtajalle, edustaja Niemiselle. — Sitten seuraava puheenvuoro, edustaja Sarkomaa.

15.27 Sari Sarkomaa kok: Arvoisa rouva puhemies! Kiitos Kelan valtuutettujen puheenjohtajalle valtuutettujen toimintakertomuksen esittelystä.

Tämä kertomus on erittäin tärkeä. Kansaneläkelaitoshan on suoraan eduskunnan alainen itsenäinen sosiaaliturvalaitos, jonka hallintoa ja toimintaa valvomme me 12 eduskunnan valitsemaa valtuutettua. Annamme vuosittain eduskunnalle omasta toiminnastamme kertomuksen, joka on nyt saapunut eduskunnan käsittelyyn.

Tämä kertomus menee eduskunnan toimintatapojen mukaan sosiaali- ja terveystieteiden kuntaan mietinnön tekoa varten, mutta pidän hyvänä, että tämä kertomus olisi myöskin laajemmin käsitellyssä, ja toivon, että sosiaali- ja terveystieteiden kunta harkitsee vakavasti, että tämä laitettaisiin ainakin tarkastusvaliokuntaan lausunnolle. Tämä on asian laajuuden kannalta varsin perusteltua.

Valtuutettujen toiminnan arvioinnin lisäksi on eduskunnan hyvä arvioida kertomuksemme muotoa: antaako se eduskunnalle riittävän kattavat tiedot valtuutettujen valvontatoiminnasta? Me olemme tehneet paljon työtä, että tämä kertomus olisi riittävän informatiivinen, ja kuten kuulitte valtuutettujen puheenjohtajan esittelystä, se on kovin kattava. Mutta on hyvä, että sitä arvioidaan. Totean, että olemme tehneet ne muutokset, joita eduskunta on kertomusta koskevissa mietinnöissään nostanut esille. Huomautan myöskin, että tuon kertomuksen liitteenä on sitten koko kertomus, koko Kansaneläkelaitoksen toimintakertomus ja tilinpäätös, mutta tämä kertomus kertoo meidän valvontatoiminnastamme, ja ne ovat kaksi aivan eri asiaa.

Kun Kela on eduskunnan alainen laitos, on myöskin eduskunnan vastuulla se, että Kelan hallintoa koskeva lainsäädäntö olisi ajan tasalla, mutta sitä se ei vieläkään ole. Me valtuutetut olemme toimineet aktiivisesti Kelan hallintoa koskevan lainsäädännön päivittämiseksi. Asian parissa toimi viime kaudella parlamentaarinen työryhmä, jonka tuossa Kela-valtuutettujen puheenjohtaja mainitsikin. Valvontakertomuksessa on kuvattu prosessi,

Pöytäkirja PTK 79/2024 vp

mitä valtuutetut ovat tehneet, ja myöskin parlamentaarisen työryhmän työ, ja tuota työtä hän johti ansiokkaasti edustaja Nurminen.

Kiitos nykyiselle maan hallitukselle, että ensimmäinen osa Kelan hallintoa koskevasta lakiuudistuksesta saatiin vihdoinkin eduskuntaan. Se on käsitelty, ja se on voimassa. Mutta erittäin tärkeää on se, että seuraava osa lain uudistamisesta, joka on nyt ministeriössä valmistelussa, saataisiin erittäin pian eduskuntaan, ja sitä kiritään. Totean, että me Kelan valtuutetut olemme yhdessä lausuneet asiasta, tuosta valmistelussa olevasta lakiesityksestä, ja toivomme, että seuraavassa vaiheessa Kelan tiedonsaantioikeuksia laajennetaan. Tämä sujuvoittaisi Kelan toimintaa ja toisi ehkä kustannussäästöjä, mikä on erittäin tärkeää, koska Kelaankin, Kelan toimintamenoihin, kohdistuu paineita. Eli kun määrärahoja nipistetään, niin myöskin valtiovallan pitää sitten parhaalla mahdollisella tavalla tuoda keinoja, joilla toimintaa pystytään sujuvoittamaan ja joilla pystytään selviytymään vähän pienemmällä rahalla.

Toiseksi tarvitaan osana tuota valmistelussa olevaa lakipakettia lakimuutos, jonka myötä Valtiontalouden tarkastusvirasto saisi oikeuden suorittaa Kelaan kohdistuvaa ulkoista ja riippumatonta tarkastusta. Tämä tehostaisi Kelan toimintojen tuloksellisuuden, tarkoituksenmukaisuuden ja vaikuttavuuden tarkistusta, eli tämä on erittäin tärkeää.

Muistutan vielä siitä, että parlamentaarinen työryhmä linjasi, että Kelan valtiosääntöoikeudellista asemaa ja säätelytarpeita arvioimaan tulisi asettaa uusi parlamentaarinen työryhmä. Tämä työ pitäisi mielestäni käynnistää niin, että sen työryhmän tulokset olisivat sitten seuraavissa hallitusneuvotteluissa saatavilla.

Totean vielä sen, että tuossa toimintakertomuksessa nostimme esiin Kelan tekemän koikeilun rekisteröitymismenettelyistä ja sen tuloksista. Tästäkin valtuutettujen puheenjohtaja mainitsi. Pidän erittäin tärkeänä tuota rekisteröitymismenettelyn edistämistä. Se on todella tärkeää kuntoutusta tarvitsevien kannalta, mutta se on tärkeää myös kuntoutusta tuottavien ammatinharjoittajien ja pienyrittäjien kannalta. Rekisteröitymismenettelyssä palveluita voi tulla tuottamaan itse haluamanaan ajankohtana, jos täyttää ne vaateet, mitä Kansaneläkelaitos on asettanut. Tämä on todella paljon kevyempi menettely kuin kilpailutus. Mutta jotta tässä voitaisiin edetä, tämä edellyttäisi myöskin lainsäädäntömuutosta. Tästä ei käsittääkseni, muistaakseni ollut hallitusohjelmassa kirjausta, mutta uskon ja toivon, että vastuuministeri tässäkin asiassa etenee. Hän on ansiokkaasti vienyt asioita eteenpäin.

Mutta ihan lopuksi... — Puhemies, viisi minuuttiäkö tässä oli aikaa? [Puhemies: Seitsemän!] — Seitsemän. — No, sitten vielä totean sen, että ihmiset tekevät Kelan palvelut ja hyvä henkilöstökokemus on Kelan kaikkein kriittisin voimavara. Sen eteen tehdään Kelassa paljon työtä, ja sitä todellakin me Kelan valtuutetut, kuten puheenjohtajamme sanoi, tarkkaan seuraamme. Ja on todella hieno asia, että Kelalle myönnettiin viime vuonna Väestöliiton Perheystävällinen työpaikka -tunnustus. On todella tärkeää, että me huolehdimme Kelan toimintaedellytyksistä. Kansaneläkelaitoksen kiitokset ansaitseva henkilöstö toimeenpanee ammattitaidolla ihan jokaiselle suomalaiselle tärkeitä asioita vauvasta vaariin.

Ihan viimeisenä totean sen, että kun me täällä eduskunnassa säädämme lait ja aika isojakin uudistuksia tulee nopealla aikataululla — tämä on tietenkin monta kertaa erityisesti hallituksen asia, se, että kun lakiesityksiä tulee, niin ne tulisivat ajoissa — niin on tärkeää, että eduskunnalla on riittävästi aikaa käsitellä niitä. Viime kädessä eduskunta sitten varmistaa, että voimaantulossa on riittävästi aikaa, jotta Kansaneläkelaitos ne tietojärjestelmät, ohjeet ja koulutuksen ehtii järjestämään, jotta sitten se asia sujuu riittävän hyvin. Tämä on ehkä se tärkein viesti, joka Kansaneläkelaitokselta asiantuntijana tulee viestinä

Pöytäkirja PTK 79/2024 vp

sosiaali- ja terveysvaliokunnalle. Kun viime kädessä me valtuutetut valvomme Kelan toimintaa, niin haluan tämän tässä viimeisimpänä todeta.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Perholehto.

15.34 Pinja Perholehto sd: Kiitos, arvoisa rouva puhemies! Kiitos kertomuksen esittelystä. Se on oikein valaiseva ja etenkin tämä liitteenä oleva toimintakertomus, jossa muun muassa esitellään myös hallitusohjelman toimeenpanoa, sosiaaliturvavaleikkauksia sekä yksityisten lääkäripalveluiden Kela-korvausten nostoa.

Ajattelin, että käytän tässä nyt siksi mahdollisuuden todeta asian, josta kaikki asiantuntijat ovat jo useiden kuukausien ajan puhuneet ja jonka itse asiassa Kelan tutkijat eilen julkaistussa selvityksessä myös nyt osoittavat, eli siis sen, että hoitojonojen lyhentäminen ei ole onnistunut Kela-korvauksilla, joita nyt tässä tämän hallituksen aikana on merkittävän nopeasti ja itse asiassa euromääräisesti aika paljon korotettu. Sen sijaan nämä Kela-korvaukset ovat kyllä hyödyttäneet hyväosaisia ja yrityksiä eli siis heitä, joilla muutenkin olisi varaa käydä yksityisellä, ja heitä, jotka pyörittävät yrityksiä, jotka menestyisivät varsin hyvin ilman näitä Kela-korvauksiakin.

Ajattelen itse, että uhkana on, että samaan aikaan, kun halutaan, että Kela tehostaa toimintaa, samaan aikaan, kun halutaan, että yksityishenkilöt tehostavat jollakin tapaa omaa elämäänsä, luodaan tällainen Kela-korvausrumba, joka paisuu kuin pullataikina, ja siitä tulee uusi hallitsematon yritystuki.

Jo nyt nähdään Kelan oman selvityksen perusteella, että yksityislääkärikäyntien korvaus on kasvanut noin 20 euroa per käynti, mutta omavastuun määrä on laskenut vain noin kymppin. Puolet vaikuttaa siis valuvan hinnannousuun eli toisin sanoen isolta osin myös terveysbisnekseen voitoksi. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että rahaa palaa, mutta yksityisten lääkärin käyntimäärissä panostus ei näy kuin alle prosentin verran kasvuna, ja se jos mikä ei ole tehokasta hoitojonojen purkua, eikä se tue Kelaa hallinnollisestikaan. Päinvastoin tällä tavalla yksityisen pönkittäminen on omiaan pahentamaan julkisen työvoimapuolaa ja tilannetta sekä heikentää ihmisten yhdenvertaisuutta lisäten itse asiassa pahimmillaan tarvetta myös muille Kelan etuuksille. Itse asiassa samaan aikaan, kun näihin Kela-korvauksiin ollaan käyttämässä puoli miljardia, siis noin 500 miljoonaa euroa, ollaan korrattamassa jo toiseen kertaan julkisten palveluiden asiakasmaksuja — siis lisärahaa heille, joilla toden totta on jo valmiiksi mahdollisuus käyttää yksityisiä terveyspalveluita, ja kalliimpaa palvelua heille, jotka jo tällä hetkellä kipuilevat julkisen sektorin palveluiden asiakasmaksujen kanssa.

Tässä ei ole mitään järkeä asiantuntijoidenkaan mukaan, ellei sitten hallituksen tavoite ole se, että ihmisiä ei auteta, palveluita ei paranneta, vaan sote ajetaan lopulliseen kriisiin. Enkä tavallaan ehkä ihmettelisi sitäkään, nimittäin viimeksi kun kokoomus oli pääministeripuolueena, yritettiin pakkoyhtiöittää julkiset sote-palvelut. Nyt näyttää vähän siltä, että sama peli jatkuu ja perussuomalaisille se on ihan okei. Ensin hoetaan, että julkiset sote-palvelut ovat tehottomia, sitten ajetaan niitä vielä vähän ahtaammalle ja lopuksi esitetään lääkkeeksi vapautta ja yksityistämistä — tällä kertaa Kela-korvausten kautta vivuttamalla ja julkisen asiakasmaksuja samalla nostamalla.

Puhemies! Jos sote- ja sotu-järjestelmiä ohjataan niin, että ne eivät enää tue ihmisten hyvinvointia ja terveyttä, voi kysyä, ketä ne silloin enää palvelevat. Esittelyssäkin äsken todettiin, että julkinen talous haastaa myös Kelan taloutta ja tilannetta mutta mitä ilmeisim-

Pöytäkirja PTK 79/2024 vp

min ei Kela-korvausten osalta. Lukemattomat asiantuntijat, viimeksi eilen Lääkäriliitto, ovat vedonneet, että hallitus luopuisi tästä jo tässä vaiheessa tehottomasta ja kalliiksi osoitautuneesta Kela-korvausmallista.

Minä aidosti uskon siihen, että kyllä täällä salissa pystytään parempaan. Tiedän, että valtioneuvoston jäsenet pystyvät parempaan, ja siksi haluan osaltani myös tämän kertomuksen yhteydessä kannustaa siihen, että jos ei uskota oppositiota — minkä myös ymmärrän varsin hyvin — niin uskottaisiin edes asiantuntijoita ja pyrittäisiin siihen, että järjestelmä on sekä Kelan puolelta tehokas, taloudellisesti tehokas että ennen muuta ihmisten kannalta inhimillisesti kestävä.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Seuraavaksi edustaja Strandman. — Muistutan, että meillä oli tähän vain 30 minuuttia ja se 30 minuuttia menee tuossa 15.45. Että se, joka kerkeää siihen vielä, saa sitten puheenvuoron.

15.39 Jaana Strandman ps: Arvoisa rouva puhemies! Kiitos Kelan toimintakertomuksen laatijoille, kiitos, puheenjohtaja Nieminen, esittelystä.

Kelan toimintakertomuksesta selviää, että sosiaaliturvan suurimmat haasteet liittyvät erityisesti talous- ja työllisyyskehitykseen sekä siitä johtuvaan paineeseen pienentää julkisia menoja. Sosiaaliturvan etuusmenot olivat vuonna 2023 yhteensä 16,6 miljardia euroa. Kasvua oli 1,8 prosenttia verrattuna vuoteen 2022. Etuusmenojen suhde bruttokansantuotteen on arviolta 5,9 prosenttia, ja valtio rahoittaa vuoden 2024 kuluista 75 prosenttia. Suomalaisen sosiaaliturvan menot ovat järjestyttävät ja vievät valtaisan siivun valtion tuloista.

Arvoisa puhemies! Haluaisin tuoda esiin palautetta kentältä, arjesta liittyen Kelan toimintaan. Mikäänhän ei ole oikeastaan parempaa palautetta kuin se, mitä kuulee Kelan työntekijöiltä tai Kelan toimintaan liitoksissa olevilta henkilöiltä. Kelan työntekijänä toimiva henkilö kertoi Kelan toiminnassa olevan huomattavasti tehostettavaa. Työntekijän mukaan Kelan rahat menevät väärin kohteisiin ja Kela-tukien suhteen on vakavia väärinkäytöksiä. Esimerkiksi toimeentulotuen saajat hakevat tukia sähkölaskuihin, mutta lopulta sähkölaskua ei makseta ja lasku menee ulosottoon. Palautteen mukaan parhain ratkaisu olisi, jos Kelan tuki menisi suoraan vuokranantajalle asiakkaan sijaan, jotta todellisuudessa rahaa käytetään sille merkattuun tarkoitukseen. Lisäksi olisi hyvä perustaa sähköinen vuokrasopimusrekisteri. Tämä estäisi veronkierron ja väärinkäytökset vuokrasuhteiden osalta. Lisäksi tulorekisteriin pitäisi tehdä lakimuutos ja jokaisen viranomaisen pitäisi käyttää tulorekisteriä. Sosiaaliturvalait pitäisi yhdistää. Nyt joka asiaan on oma hakemuslomake, mikä vie liikaa aikaa ja resursseja. Julkiset tietohallintajärjestelmät, TE-palvelut, Kela ja työttömyyskassat eivät keskustele keskenään, mikä vie aikaa sekä resursseja. Edellä olevilla muutoksilla tietäisimme paremmin ihmisten tarpeet ja tilanteen sekä saisimme tarkemman kuvan työttömistä, työkykyisistä, työpaikoista ja ne olisi helpompi yhdistää.

Haluan tässä ottaa esille myös taksialan. Taksialan ja Kela-taksien osalta on myös tullut suoraa palautetta. Yhtenä vaatimuksena on ollut jonkinlainen kielitaito sekä siihen liittyvä kielikoe. Suomessa pitää saada palvelua suomeksi, ja tämä tulee korjata. Lisäksi Kela-taksien osalta on havaittu ongelmia. Hyvinvointialueilla on jostain syystä, esimerkiksi Etelä-Savossa, vain kaksi Kela-taksien välittäjää, jotka valitsevat, keneltä Kela-taksi tilataan. Tämä on johtanut tilanteeseen, jossa ei ole aitoa kilpailutusta välittäjien välillä. Lisäksi

Pöytäkirja PTK 79/2024 vp

Kela-taksien välittäjät ovat olleet osana myös taksiyritystä, mikä on selvä eturistiriita hyvinvointialueiden laskutuksen kannalta sekä yleisen kilpailun kannalta.

Arvoisa puhemies! Kansaneläkelaitos huolehtii Suomessa asuvien perusturvasta eri elämäntilanteissa. Kelan tärkeä tehtävä on myös kehittää sosiaaliturvaa aktiivisesti suomalaisten arjen lähtökohdista. Tämän tulee olla sujuvaa ja asiakaslähtöistä sekä lähellä ihmistä. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Vielä ehditään ainakin yksi aloittaa. — Eli edustaja Nikkanen, olkaa hyvä. En tokikaan keskeytä 45:n tullessa täyteen.

15.43 **Saku Nikkanen sd:** Kiitos, arvoisa rouva puhemies! Arvostan suuresti. — Tässä tosiaan käsitellessämme Kelan valtuuskunnan vuoden 2023 toimintakertomusta haluan minäkin nostaa esille laajemmin Kela-korvauksiin liittyviä ongelmia, nimittäin sen, ettei niillä tosiasiallisesti ole merkittävää vaikutusta terveydenhuollon jonojen pienentämisessä. Siitä huolimatta, että näin on, Suomen hallitus päätti hallitusneuvottelujen yhteydessä antaa kertaluontoista rahoitusta perusterveydenhuollon hoitojonojen purkuun uuden Kela-korvausmallin avulla.

Kela-korvauksien uudistuksella on tavoiteltu hoitojonojen purkamista julkisessa terveydenhuollossa, mutta nyt Kelan tilastot osoittavat yksiselitteisesti, että tämä keino ei ole toimiva, vaan vaikutukset ovat olleet vähäisiä. Asiasta on uutisoitu viime aikoina merkittävästi. Edes Lääkäriliiton mielestä ei hallituksen lausuntokierrokselle lähettämä uusi Kela-korvausmalli ole toimiva keino hoitojonojen purkuun, vaan valmistelua on jatkettava.

Hallituksen talousarvion tavoitteissa kuitenkin jatketaan tämän vähäiset vaikutukset saavuttaneen keinon käyttöä. Miksi näin? Löytyykö syy kenties siitä seikasta, että käytännössä Kela-korvausten korotukset valuvat yksityisten terveysjättien taskuun ja nopeuttavat pääsääntöisesti vain hyvätuloisten kansalaisten hoitoonpääsyä? Tällainen ideologinen rahanjako näyttääkin olevan jälleen vain yksi osoitus tämän hallituksen harjoittamasta kaverikapitalismista.

Hoitoonpääsyn vaikeus ei ole täällä Suomessa mikään vähäinen ongelma. THL:n tutkimusprofessorin mukaan EU-tilastoista paljastuu yllättäviä asioita. Suomalaisista lähes kahdeksan prosenttia kertoo, ettei ole ollut viime aikoina mahdollista päästä hoitoon.

Nykyinen Kela-korvausjärjestelmä jatkaa hallituksen suosimaa kansalaisia eriarvoistavaa kehitystä, jossa hoitoon nopeasti pääsevät vain ne, joilla on rahaa tämä yksityisessä terveydenhuollossa itse kustantaa. Tällä tiellä jatkettaessa on helppo ennustaa, että ensi vuonna tätä samaa raporttia käsiteltäessä saamme lukea, miten rahaa on kyllä käytetty enemmän mutta hoitojonoja niillä ei ole purettu. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Nyt sitten tämä keskustelu ja asian käsittely keskeytetään, ja asian käsittelyä jatketaan tässä istunnossa muiden asiakohtien jälkeen. Näin oli sovittu, että 30 minuuttia.

Asian käsittely keskeytettiin kello 15.46.

Asian käsittelyä jatkettiin kello 15.58.

Pöytäkirja PTK 79/2024 vp

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Nyt jatketaan aiemmin tässä täysistunnossa keskeytetyn asiakohdan 26 käsittelyä. — Keskustelu jatkuu. Edustaja Viitala.

15.58 Juha Viitala sd: Arvoisa puhemies! Käsittelyssä on tosiaan Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen toimintakertomus vuodelta 2023. Vaikka kertomus on viime vuodelta, silti ihan ensimmäisenä ihmettelen, että kun pääministeri Petteri Orpo sanoi, että tavalliset ihmiset hyötyvät yksityisten lääkärikäyntien Kela-korvauksista, niin keitä hän oikeastaan tarkoitti. Keitä nämä tavalliset ihmiset ovat, joilla on varaa käydä yksityisellä lääkärillä?

Meillä on aika monta tavallista ihmistä ja tavallista perhettä, joilla ei ole yksityiseen terveydenhoitoon varaa edes Kela-korvauksen jälkeen. Nämä ihmiset ovat eläkeläisiä, perheitä, opiskelijoita, tavallisia palkansaajia. Useat eivät kuulu siihen joukkoon, joille yksityiset terveyspalvelut ovat arkipäivää.

Kela-korvauksen nostaminen yksityisistä lääkärikäynneistä on kuulemma perusteltua, koska se helpottaa julkisen puolen kuormitusta, mutta Kelan omien tietojen mukaan tämä ei ole toiminut. Hoitojonot eivät ole lyhentyneet, eikä uusia käyttäjiä ole tullut yksityisille lääkäreille merkittävässä määrin.

Arvoisa puhemies! Pari sanaa vielä toiminnan kehittämistä, joka tästä kertomuksesta tulee myös hyvin esiin. Hallitus on tehnyt merkittäviä leikkauksia erilaisiin tukiin, ja syksyn 2023 aikana Kela on aktiivisesti viestinyt asiakkailleen tulevista leikkauksista ja muutoksista — tämä on hyvää ja avointa asiakaspalvelua.

Asiakaskokemukset on myös mainittu Kelan strategian ytimessä, ja tavoitteena on tarjota hyvää asiakaspalvelua ja kehittää palveluita. Kela panostaa asiakaskokemuksen kehittämiseen entistä systemaattisemmalla asiakasymmärrystyöllä.

Kelan palvelukanavien strateginen kehittäminen on jatkunut myös viime vuonna, ja hyvä näin, koska asiakkaat tarvitsevat eri elämäntilanteissa erilaisia palveluita ja palvelukanavia. Esimerkkeinä mainittakoon, että tsättirobotin kehitystyö jatkui viime vuonna ja Kelan verkkosivujen uusi sisältökonsepti julkaistiin. Pitää kuitenkin muistaa, että henkilökohtaista, kasvokkain tehtävää palvelua ei sovi unohtaa toimintatapojen muutoksessa.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Mikkonen, Anna-Kristiina.

16.01 Anna-Kristiina Mikkonen sd: Arvoisa rouva puhemies! Kelan valtuutettujen toimintakertomus viime vuodesta antaa kattavan kuvan Kelan toiminnasta ja taloudesta, eri etuusjärjestelmien rahoitustilanteesta, etuushakemusten läpimenoajoista, palvelukanavien volyymista ja henkilöstöstä. Kela turvaa kansalaisten perustoimeentuloa etuuksilla ja tarjoaa palveluja heidän työ- ja toimintakyönsä ylläpitämiseen. Erityisen merkittävää on Kelan ja hyvinvointialueiden monialainen yhteistyö varsinkin niiden asiakkaiden kohdalla, jotka tarvitsevat paljon neuvontaa, tukea ja palveluita. Kelan ja hyvinvointialueiden välinen jatkuva yhteistyö on tärkeää, koska Kelan tehtävät liittyvät tiiviisti hyvinvointialueiden vastuulle kuuluviin sosiaali- ja terveyspalveluihin.

Arvoisa puhemies! Kelaan liittyen yksi hallituksen masentavista uudistuksista on ollut yksityislääkärien Kela-korvausten nostaminen, joka budjettiriihen tietojen mukaan vain jatkuu. Yksityislääkärikäyntien tukemiseen on kulunut yli 2,6-kertainen summa rahaa. Käynnit ovat kuitenkin kasvaneet vain noin 0,7 prosenttia. Hallituksen korottamiin yksityislääkärien Kela-korvauksiin on uponnut kymmeniä miljoonia verorahaa, mutta tulokset ovat uusien tietojen valossa jääneet lähes olemattomiksi. Kelan tiedot osoittavat, että käyn-

Pöytäkirja PTK 79/2024 vp

tikerrat yksityislääkärillä eivät ole kasvaneet juuri lainkaan, vaikka rahaa on kulunut huomattavasti enemmän. Hallituksen yksityislääkärien tukeminen ajassa, jolloin hyvinvointialueet kärsivät kroonisesta rahapulasta, on kestämaton, hyödytön, ja julkisen puolen jonojen vähennystä ei näillä rahasiirroilla ole onnistuttu tekemään. Hoitojonojen lyhentämiseksi osan potilaista pitäisi siirtyä julkisesta terveydenhuollosta yksityislääkärien käyttäjiksi ja käyntien pitäisi lisääntyä merkittävästi. Näin ei ole käynyt eikä tule käymään.

Terveystaloustieteilijä, professori Petri Böckerman on todennut, että Kela-korvausten laajentaminen tällä tavalla, miten se on nyt toteutettu, ei näiden lukujen valossa näytä mitenkään onnistuneelta politiikalta, pikemminkin päinvastoin. Böckermanin analyysiin on helppo yhtyä. Kela-tuen korotus siirtyi hintoihin, ja hyödyn saavat potilaiden sijaan terveysjätit ja lääkärit. Hallituksen Kela-korvauspolitiikka johtaa siihen, että yksityislääkäreillä joka tapauksessa käyvien ihmisten menoista entistä suurempi osa maksetaan jatkossa veronmaksajilla. Hallituksen pitäisi ennemmin huolehtia julkisen terveydenhuollon tilasta ja osoittaa lisäresurssia hyvinvointialueille.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Gebhard.

16.04 Elisa Gebhard sd: Arvoisa puhemies! Useiden kollegoiden tapaan haluan tässä yhteydessä puhua näistä yksityislääkärikäyntien Kela-korvauksista, joihin tämäkin hallitus on hyvinkin anteliaasti kohdentanut lähes 500 miljoonaa euroa lisää rahaa. Tätä rahankäyttöä taas hallitus on perustellut sillä, että hallitus on olettanut sen vähentävän hoitojonoja julkisella puolella. Meillä on kuitenkin hyvin selkeää tutkimusnäyttöä siitä, että näin ei tosiasiaa käy. Lääkärikäyntien määrä ei lisäännä, vaikka Kela-korvauksia kasvatetaan. Kela-korvausten laajentamista ei siis ainakaan tällä mittarilla voida käytännössä pitää lainkaan toimivana politiikkana.

On sääli, että viimeinen hallituspuolueiden edustaja taitaa pian poistua salista, [Puhuja naurahtaa] sillä olisi todella hyvä, että hallitus ottaisi onkeensa näistä oppositiosta esitetyistä puheenvuoroista. Nimittäin se tieto, että näiden käyntien määrä ei kasva, vie täysin pohjan siltä hallituksen argumentilta, että näillä onnistuttaisiin tosiasiaa näitä hoitojonoja pienentämään. Hallituksen linjaus tukea yksityisiä terveysjättejä näin avokätisesti ei näytä lainkaan tarkoituksenmukaiselta, ja on kyllä harmillista, että tällä hetkellä hallituspuolueiden edustajat eivät ole tätä linjausta puolustelemassa.

Täältä oppositiosta käsin me olemme nimittäin jo asiasta varoitelleet. Sen sijaan, että nämä korvaukset auttaisivat ihmisiä pääsemään yhdenvertaisesti hoitoon, ne tukevat entisestään heitä, joilla on muutenkin varaa mennä yksityiselle. Korvausten myötä hallitus siis tukee heitä, joilla muutenkin on varaa, ja tämä on juuri arvovalinta. Tämä on erityisen irvokasta, sillä hallituksen leikkaukset ovat kohdistuneet lähes täysin pienituloisiin ja heihin, joilla muutenkin on elämässä haasteita. Julkisen puolen asiakasmaksujen korotukset jatkavat tätä saagaa. Moraalisesti valinta on aivan kummallinen. Rahaa ei ole pienituloisille tai julkisten palveluiden parantamiseen, mutta hyväosaisia hyödyttävään yksityislääkärikäyntien ja samalla terveysbisneksen tukemiseen rahaa on.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Hamari.

Pöytäkirja PTK 79/2024 vp

16.07 **Lotta Hamari sd:** Arvoisa rouva puhemies! Tänään käsiteltävän Kelan valtuutettujen toimintakertomuksen liite 4 tutkimustoiminnasta herätti huomion, ja ajattelin hyödyntää tilaisuuden keskustella Kelan tutkimustoiminnasta.

Ensinnäkin on hienoa, että vuonna 23 vertaisarvioituja julkaisuja oli 40, mutta luku voisi olla enemmänkin kokonaisuudesta, joka oli 122 julkaisua. Toivottavasti Kelan tutkimustoiminta säilyy ja siihen panostetaan. Tiedetään kuitenkin, että tutkimus tuottaa laatua myös toimintaan. Tutkimuksen painoalueetkin vaikuttavat hyviltä, eli siellä on asiakasnäkökulma ja toimeenpanon kehittäminen, vaikuttavuus, eriarvoisuus ja yhdenvertaisuus, kestävä hyvinvointi sekä sosiaaliturvan ja palvelujärjestelmän uudistukset.

Hankkeessa oli tarkasteltu eri väestöryhmien, kuten lapsiperheiden ja nuorten, toimeentulon rakentumista. Ajattelen, että esimerkiksi tämä painotus on erittäin tärkeä tulevaisuudessaakin, kun nyt hallituksen toimien seurauksena 17 000 uutta lasta putoaa köyhyyteen jo siellä olevien lisäksi. Tietysti on todettava myös, ettei tutkimus sinänsä auta näitä perheitä, vaan toimet olisivat tietysti hallituksen käsissä.

Tämä liite tarjoaa lisäksi hyvää asiaa EUROMOD-mallista. Kertomuksessa sanotaan, että EUROMOD-mallin käyttötarkoitukset sisältävät näyttöön perustuvan politiikan ennakkoarvioinnin, kuten politiikan muutosten vaikutusten arvioinnin tulonjakoon. Tietoa päätösten tueksi hallitukselle kyllä siis olisi.

Kela on tehnyt myös sairauspoissaolojen väestöryhmistä tehtävää tutkimusta ja selvittänyt, miten nämä luvut ovat kehittyneet. Sieltä nostan mielenterveyden häiriöiden perusteella alkaneet sairauspoissaolot ja niiden yleistymisen erityisesti nuorilla naisilla. Erityisesti ahdistuneisuushäiriöiden perusteella sairauspäivärahaa saaneiden määrä jatkoi kasvuaan vuonna 22. Myös psykiatrisista unihäiriöistä johtuvien pitkien sairauspoissaolojen yleisyys on nelinkertaistunut vuodesta 2010. Tässä olisi paljon asioita, mihin siis politiikassa tulisi kiinnittää huomiota.

Mutta vielä ehdin tähän lopuksi sanomaan, että hallituksen korottamiin yksityislääkärin Kela-korvauksiin on jo mennyt kymmeniä miljoonia valtion rahaa ja tulee menemään puoli miljardia, mutta tulokset, kuten tässä monessa puheenvuorossa on tullut jo esille, ovat saatujen tietojen valossa jääneet lähes olemattomiksi hoitojonojen purun näkökulmasta. Kysynkin siis, missä on tietoon perustuva päätöksenteko.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Lindén poissa. — Edustaja Viitala.

16.10 **Juha Viitala sd:** Arvoisa puhemies! Kun puhumme Kela-korvauksista, emme voi sivuuttaa keskustelussa työterveyshuollon roolia ja terveydenhuollon eriarvoisuutta — nämä unohdin edellisessä puheessani ottaa äsken esille.

Lakisääteinen työterveyshuolto on rajattu, ja minimissään se keskittyy pitkälti ennaltaehkäisyyn. Hoidon osalta se lakisääteisyys minimitasolla nojaa vahvasti julkiseen terveydenhuoltoon. Valitettavasti kaikki työpaikat eivät tarjoa laajempaa ja kattavampaa työterveydenhuoltoa osana työterveyttä. On kuitenkin hienoa, että jotkut yritykset tarjoavat laajemmin kattavaa työterveyttä.

Kela-korvausten nostaminen yksityisistä lääkärikäynneistä ei korjaa tätä epätasa-arvoa. Se hyödyttää eniten niitä, joilla on jo varaa käyttää yksityisiä palveluja, samalla kun julkisista terveyspalveluista riippuvaiset jäävät entistä enemmän jälkeen.

Työterveyshuollon eriarvoisuus on kytköksissä laajempaan työterveydenhuollon epäoikeudenmukaisuuteen. Jos todella haluamme parantaa terveydenhuollon tasa-arvoa, mei-

Pöytäkirja PTK 79/2024 vp

dän on panostettava julkisen terveydenhuollon vahvistamiseen ja työterveyshuollon kehittämiseen, niin että jokainen työntekijä saa tasavertaiset ja riittävät palvelut.

Kela-korvausten nosto yksityisistä lääkärikäynneistä ei ole se oikea ratkaisu. Meidän on luotava terveydenhuoltojärjestelmä, joka palvelee kaikkia suomalaisia oikeudenmukaisesti ja tasapuolisesti riippumatta heidän työpaikastaan tai tulotasostaan. — Kiitos.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

27. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kasvinsuojeluaineista annetun lain ja sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 43/2024 vp

Valiokunnan mietintö MmVM 6/2024 vp

Ensimmäinen käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 27. asia. Käsittelyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö MmVM 6/2024 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä. — Ensimmäisen puheenvuoron käyttää edustaja Kinnari. Olkaa hyvä.

Keskustelu

15.46 **Teemu Kinnari kok:** Arvoisa rouva puhemies! Hyvät edustajat! Tämä nyt käsiteltävä hallituksen esitys laeiksi kasvinsuojeluaineiden käytöstä sisältää ehdotuksen muutoksesta koskien kasvinsuojelusta annettua lakia sekä sakon täytäntöönpanosta annettua lakia. Valiokunnassa asiaa käsiteltiin ja todettiin valiokunnan puoltavan lakiesitystä ehdottaen siihen vähäisiä muutoksia.

Muutamia asioita kasvinsuojeluaineiden käytöstä. Kasvinsuojeluaineita käytetään, jotta voidaan varmistaa laadultaan ja määrältään hyvälaatuinen sato, ja se on osa ruokaturvan toteuttamista. Suomessa kasvinsuojeluaineita käytetään huomattavasti vähäisempiä määriä peltohehtaaria kohden, kun verrataan Keski-Euroopassa toteutettaviin määriin. On kuitenkin niin, että lämpenevän ilmaston myötä myös meillä riski kasvitautien ja tuholaisien osalta kasvaa. Valiokunta toteaa, että muissa EU-maissa jo hyväksytyjä ja toimivia kasvinsuojeluaineita on voitava ottaa joustavasti käyttöön. Samoin EU-laajuisesti on varmistettava, että kasvinsuojeluaineita on saatavissa Euroopassa, ja riippuvuuksia on vähennettävä. EU:n Pellolta pöytään -strategiassa on myös tavoite haitallisimpien kasvinsuojeluaineiden vähentämisestä vuoteen 2030 mennessä.

Arvoisa rouva puhemies! Yksi merkittävä asia kasvinsuojeluaineiden levittämisen tulevaisuudessa on miehittämättömien ilma-alusten eli drone-alusten mahdollisuudet. Valiokunta korostaa, että kun edellytykset turvalliselle levitykselle voidaan drone-tekniikalla varmistaa, niin niiden käyttämisen tulisi olla sallittua, ja tämä tulisi silloin viedä myös ripeästi lainsäädäntöön. Drone-levitysten toteutus vähentää kasvinsuojeluaineiden käyttömääriä sekä kulkeutumista ympäristöön ja mahdollistaisi pistemäisen torjunnan, mikä nykyisellä vallitsevalla kalustolla on lähestulkoon mahdotonta.

Pöytäkirja PTK 79/2024 vp

Arvoisa rouva puhemies! Osana esitystä esitetään hallinnollisen seuraamusmaksun lissäystä. Tässä valiokunta korostaa, että mahdollisen seuraamusmaksun suuruutta arvioitaessa tarkastellaan muun muassa laiminlyönnin laajuutta, toistuvuutta ja vakavuutta. Samoin seuraamusmaksu voitaisiin myös jättää määräämättä tai määrätä vähimmäismäärää pienemmäksi, ja tällä haetaan kohtuutta ja joustoa.

Valiokunta lausuu myös, että Turvallisuus- ja kemikaaliviraston osalta toivotaan jatkossa ripeämpää toimintaa koskien kasvinsuojeluaineiden hyväksymisaikoja. Viivästyminen aiheuttaa ongelmia maahantuojille, ja viljelijöille se aiheuttaa myös valikoiman supistumista ja pahimmillaan viljelytappiota, jos nopeasti muuttuviin olosuhteisiin ei saada uusia torjunta-aineita hyväksytyä. Yhtenä esimerkkinä näistä uusista haitallisista vieraslajeista, joita pellolla tavataan, on rikkakanahirssi. Ei muuten ole viimeinen kerta, kun tämä kasvi tullaan tässä salissa lausumaan, mutta se on todella vaikea, uusi haitta pelloilla nyt sitten hukkakauran rinnalla.

Valiokunta korostaakin, että Turvallisuus- ja kemikaaliviraston keskeisimpiä tehtäviä on kasvinsuojeluaineiden hyväksyntä. Menettelyiden nopeuttamiseksi olisi syytä ottaa muissa Pohjoismaissa jo tehdyt hyväksynät ja arviot nykyistä laajemmin huomioon, kun kasvinsuojeluaineista tehdään hyväksyntiä. Valiokunta odottaakin, että Turvallisuus- ja kemikaalivirasto noudattaa EU:ssa asetettuja määräaikoja. Nämä eivät tällä hetkellä aina toteudu. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitos. — Edustaja Elo.

15.51 **Tiina Elo vihr:** Arvoisa puhemies! Hyväksyimme maa- ja metsätalousvaliokunnassa yksimielisesti tämän hallituksen esityksen kasvinsuojeluaineiden käyttöä koskevan lainsäädännön muuttamiseksi, ja edustajakollega Kinnari tässä jo käytti varsin asiantuntevan puheenvuoron aiheesta. Ajattelin itsekin muutaman sanan sanoa, koska pidän tärkeänä, että kasvinsuojeluaineiden käyttöä pyritään minimoimaan niiden ympäristö- ja terveyshaittojen minimoimiseksi, ja tämä näkökulma myös valiokunnassa nousi esiin.

On hyvä, että EU:ssa asiaan on tartuttu ja Pelloilta pöytään -strategiassa on asetettu tavoite kasvinsuojeluaineiden kokonaiskäytön ja niistä aiheutuvien riskien sekä tavanomaisista haitallisempien kasvinsuojeluaineiden käytön vähentämisestä 50 prosentilla nykyisestä vuoteen 2030 mennessä. Kuten edustaja Kinnari tässä totesi, Suomessa kasvinsuojeluaineiden käyttö on eurooppalaisessa vertailussa vähäistä. Hyvä niin, ja toivottavasti näin on jatkossakin.

Pidän viisaana hallituksen esityksen varovaista linjaa kasvinsuojeluaineiden lentolevityksen suhteen, jotta vaaraa ihmisten ja eläinten terveydelle tai kohtuutonta haittaa ympäristölle ei syntyisi tai sitä voidaan minimoida. Pidän myös tärkeänä sitä, että valiokunta korostaa mietinnössään, että käytettävien torjuntakeinojen on oltava ympäristön ja terveyden kannalta turvallisia ja tämän on oltava lähtökohta uuden ja olemassa olevan teknologian hyödyntämisessä.

Arvoisa puhemies! Edelleen, kuten edustaja Kinnari totesi, on riski, että ilmaston kuumenemisen edetessä kasvintuhoajat lisääntyvät myös Suomessa, mikä tuo painetta torjunta-aineiden käyttöön, ja tätä tilannetta toki on tärkeää seurata. Pidän tärkeänä myös, että esimerkiksi luomutuotannon kehittäminen ja edellytykset turvataan ja että aktiivisesti etsitään myös keinoja haittojen torjumiseen ilman torjunta-aineita.

Pöytäkirja PTK 79/2024 vp

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Lahdenperä.

15.53 **Milla Lahdenperä kok:** Arvoisa puhemies! Kuten aikaisemminkin on todettu, käsittelyssä oleva esitys on lähtökohtaisesti oikein hyvä. Kuten me täällä maa- ja metsätalousvaliokunnassa totesimme, kasvinsuojeluaineiden käytöllä varmistetaan laadultaan ja määrältään hyvä sato ja varmistetaan tällä tavalla ruokaturvan toteutuminen. Suomessa kasvinsuojeluaineiden ympäristövaikutukset ovat eurooppalaisessa vertailussa vähäisiä, mikä johtuu kasvinsuojeluaineiden verrattain vähäisestä käytöstä peltohehtaaria kohti.

Kuten aiemmatkin puhujat totesivat, ilmastonmuutos aiheuttaa Suomen maataloudelle uusia uhkia — eri kasvitauti- ja tuholaisriskit kasvavat — ja vaikuttaa haitallisesti näin meidän ruokatuotantoon. Tämän syyn vuoksi olisikin hyvä varmistaa, että erityisesti muualla Euroopassa jo hyväksytyt ja toimiviksi koetut kasvinsuojeluaineet voitaisiin ottaa Suomessa käyttöön tarvittaessa hyvinkin nopeasti ja joustavasti.

Sitten mitä tulee tähän meidän kestävään maataloustuotantoon ja asiakasturvallisuuteen ja reilun kaupan toteutumiseen, edellytyksenä on kyllä se, että tuontituotteille ja kaupan hyllylle myyntiin tuleville ruoka-aineille täytyisi olla ihan samat kriteerit ja laatuvaatimukset kuin mitkä meidän suomalaisille tuottajille ja tuotteille on laitettu. — Kiitos.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 43/2024 vp sisältyvien 1. ja 2. lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyi.

28. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi konkurssipesien hallinnon valvonnasta annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 59/2024 vp

Valiokunnan mietintö LaVM 3/2024 vp

Ensimmäinen käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 28. asia. Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö LaVM 3/2024 vp. Nyt päätetään lakiehdotuksen sisällöstä. — Meille mietinnön esittelee puheenjohtaja Eerola. Olkaa hyvä.

Keskustelu

15.55 **Juho Eerola ps** (esittelypuheenvuoro): Kiitos, arvoisa rouva puhemies! Esittelen nyt lyhyesti lakivaliokunnan yksimielisen mietinnön, eli hallituksen esitys eduskunnalle laiksi konkurssipesien hallinnon valvonnasta annetun lain muuttamisesta.

Tämän esityksen tarkoituksena on parantaa konkurssiasiamiehen ja pesänhoitajan tiedonsaantioikeutta erityisesti sellaisissa tilanteissa, joissa konkurssipesä on varaton tai vähävarainen. Uudistus on merkittävä, sillä se turvaa pesänhoitajan mahdollisuuden saada tarvitsemansa tiedot velallisen taloudellisesta asemasta nopeasti ja ilman mitään lisämaksuja. Tässä lakiesityksessä täsmennetään myös velallisen kirjanpidon loppuun saattamista koskevia säännöksiä, jotta nämä konkurssimenettelyt voidaan hoitaa tehokkaammin ja

Pöytäkirja PTK 79/2024 vp

edelleen oikeudenmukaisemmin. Tämä on askel kohti entistä läpinäkyvämpää ja oikeudenmukaisempaa konkurssivalvontaa.

Sitten aivan lopuksi lakivaliokunta ilmoittaa, että pitää esitystä kannatettavana, ja suosittelee sen hyväksymistä näine vähäisin muutoksin. Tämä laki tulee siis vahvistamaan konkurssivalvontaa ja edistämään oikeudenmukaisuutta konkurssitapauksissa.

Arvoisa puhemies! Tämä riittänee.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 59/2024 vp sisältyvän lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely päättyi.

29. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Kevasta annetun lain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 55/2024 vp
Valiokunnan mietintö StVM 7/2024 vp

Ensimmäinen käsittely

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 55/2024 vp sisältyvien 1.-3. lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyi.

30. Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle valtioneuvoston jäsenen sidonnaisuuksista (Strand)

Valtioneuvoston kirjelmä VN 4/2024 vp

Keskustelu

Työjärjestyksen mukaan eduskunta ei tee päätöstä asiasta. Asian käsittely päättyi.

31. Seuraava täysistunto

Eduskunnan seuraava täysistunto on torstaina 5.9.2024 klo 16.00. Täysistunto lopetettiin klo 16.12.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Timo Tuovinen